

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Факультет фінансів та обліку
Кафедра фінансових технологій та банківського бізнесу

КОРОЛЬ Олег Ігорович

Вплив глобалізаційних процесів на розвиток банківської системи України / The influence of globalization processes on the development of the banking system of Ukraine

спеціальність: 072 – Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок
освітньо-професійна програма – Банківська справа
Кваліфікаційна робота

Виконав студент групи
ФБСм-21
О. І. Король

Науковий керівник:
к.е.н., доцент, Г. М. Забчук

Кваліфікаційну роботу

Допущено до захисту:

«__» _____ 20 __р.

Завідувач кафедри

_____ О. В. Кнейслер

ТЕРНОПІЛЬ – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ	
1.1. Банківська система: сутність та функціональне призначення	6
1.2. Вплив глобалізаційних процесів на банківську систему	14
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	
2.1. Аналіз функціонування банківської системи України у глобальному економічному середовищі	21
2.2. Оцінка інтеграції банківської системи України у світовий фінансовий простір	29
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ	
3.1. Напрями інтеграції банківської системи у європейський фінансовий простір	38
3.2. Мінімізація ризиків та зміцнення фінансової стабільності банківської системи в умовах глобальної невизначеності	44
ВИСНОВКИ	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	54
ДОДАТКИ	60

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Визначальним чинником трансформації сучасної фінансової системи є глобалізація, яка фундаментально змінює характер взаємодії між національними економіками, структурою фінансових потоків, регуляторними вимогами та технологічними умовами функціонування банківських установ. Для України, яка перебуває в процесі глибокої економічної модернізації та стратегічно орієнтується на інтеграцію до Європейського Союзу, вплив глобалізаційних процесів набуває особливої актуальності. З одного боку, глобалізація створює широкі можливості для підвищення конкурентоспроможності, впровадження сучасних стандартів управління ризиками, розвитку цифрових фінансових сервісів та розширення участі у міжнародних фінансових ринках. З іншого боку, вона посилює залежність від зовнішніх шоків, прискорює поширення системних ризиків, збільшує вразливість до кіберзагроз, валютних коливань та змін глобального регуляторного середовища. Актуальність теми значно підвищується в умовах повномасштабної війни, яка змінила логіку функціонування фінансового сектору та загострила потребу в підвищенні стійкості банківської системи. Війна стала катализатором переосмислення ризик-менеджменту, ліквідності, операційної безперервності та кіберстійкості, водночас прискоривши імплементацію європейських стандартів та розвиток інноваційних механізмів регуляторної конвергенції. За цих умов дослідження впливу глобалізаційних процесів на українську банківську систему є не лише науково значущим, але й практично необхідним для формування стратегій її повоєнної трансформації та інтеграції в європейський фінансовий простір.

Огляд літератури з теми дослідження. Огляд наукових досліджень, присвячених впливу глобалізаційних процесів на банківську систему, засвідчує, що проблема розглядається як у межах загальної теорії глобалізації, так і в рамках фінансової, монетарної та банківської економіки. Дослідження, присвячені інтеграції банківської системи у світовий фінансовий простір висвітлюються у працях Г. Гавриш, О. Дзюблюка, Ю. Наконечної,

Ю. Остапенко, О. Павленко, І. Фадеевої, В. Фурсової, Л. Хомутенко та інш.

Мета та завдання кваліфікаційної роботи. Метою дослідження є комплексна оцінка впливу глобалізаційних процесів на розвиток банківської системи України та визначення стратегічних напрямів її адаптації, модернізації та європейської інтеграції в умовах глобальної невизначеності.

Для досягнення мети в роботі поставлено такі завдання:

- дослідити сутність та функціональне призначення банківської системи;
- розкрити властивості глобалізації та її впливу на функціонування банківських систем;
- проаналізувати сучасний стан та тенденції розвитку банківської системи України у глобальному економічному середовищі;
- здійснити оцінку рівня інтеграції банківської системи України у світовий фінансовий простір;
- виявити ключові ризики та виклики, що виникають в умовах глобальної невизначеності та визначити механізми їх мінімізації;
- обґрунтувати напрями інтеграції банківської системи України до європейського фінансового простору.

Об'єктом дослідження є банківська система України в умовах глобалізаційних процесів.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти впливу глобалізації на розвиток банківської системи, а також процеси її адаптації, модернізації та європейської інтеграції.

Методи дослідження. У кваліфікаційній роботі застосовано комплекс взаємодоповнюючих методів, що забезпечили всебічне дослідження впливу глобалізаційних процесів на розвиток банківської системи України. Використано загальнонаукові методи аналізу, синтезу, індукції, дедукції та узагальнення для розкриття теоретичних засад глобалізації та сутності банківської системи; системний підхід дозволив розглядати банківську систему як цілісну структуру, інтегровану у глобальний фінансовий простір. Економіко-статистичні методи, зокрема динамічний та порівняльний аналіз, застосовано для дослідження

тенденцій розвитку банківського сектору. Економетричні методи дали змогу розрахувати індекс інтеграції банківської системи у світовий фінансовий простір. Графічні методи сприяли інтерпретації результатів та їх візуалізації.

Інформаційну основу дослідження становили нормативно-правові акти України, Європейського Союзу, дані НБУ, міжнародних організацій, наукові напрацювання науковців, ресурси інтернет.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості їх використання під час формування стратегічних рішень у частині управління ризиками, підвищення фінансової стабільності та інтеграції у європейський фінансовий простір.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

1.1. Банківська система: сутність та функціональне призначення

Банківська система країни є ключовою складовою загальноекономічної системи, оскільки формує інституційну основу для функціонування фінансового ринку та забезпечує організований рух капіталу в національній економіці. Її роль не обмежується лише посередництвом між власниками фінансових ресурсів і позичальниками, але вона активно взаємодіє з усіма сферами господарського життя, впливаючи на темпи економічної динаміки, структуру виробництва та інвестиційні процеси. Завдяки здатності мобілізувати фінансові ресурси, перерозподіляти їх між секторами економіки та забезпечувати ефективний грошовий обіг, банківська система створює умови для формування сприятливого фінансового середовища, що стимулює економічне зростання.

Особливо важливим є внесок банківської системи у процес структурної трансформації економіки. Вона забезпечує акумуляцію коштів та їх цільове спрямування на модернізацію виробничої бази, розвиток інноваційних галузей і підвищення конкурентоспроможності національного виробництва. Через механізми кредитування, інвестиційного фінансування та управління ризиками банки здатні підтримувати ті напрями економічного розвитку, що визначають стратегічну траєкторію країни.

У сучасних умовах глобалізації банківська система відіграє також важливу роль у забезпеченні інтеграції національної економіки у світовий фінансовий простір. Розширення участі у міжнародних фінансових потоках, адаптація до глобальних регуляторних стандартів, поширення цифрових технологій та розвиток транснаціональних фінансових зв'язків формують нову якість банківського сектора. Це не лише відкриває додаткові джерела капіталу, але й підвищує стійкість до зовнішніх шоків за умови ефективного регуляторного

нагляду й інституційної зрілості. Її ефективність визначає рівень економічної стабільності, конкурентоспроможність і здатність держави адаптуватися до викликів глобального середовища.

О. Антонюк та Л. Нянько відзначають, що «у будь-якій державі, незалежно від економічної системи та способу організації суспільних відносин, банківська система відіграє ключову роль, адже являє собою єдину систему, підпорядковану одній головній меті – забезпечувати ефективний обіг фінансових ресурсів у державі» [1].

Задля розуміння впливу та специфіки функціонування банківської системи здійснимо теоретичне дослідження сутності даної категорії.

О. В. Дзюблюком «пропонує банківську систему трактувати як сукупність усіх банків країни, які взаємодіють між собою, підпорядковуючись установленим нормам і правилам ведення банківської справи, з метою забезпечення можливості ефективного грошово-кредитного регулювання економіки, кредитно-розрахункового обслуговування господарського обороту, а також стабільної діяльності банківських установ» [10].

Відповідно до Закону «Про банки і банківську діяльність, банківська система трактується як сукупність регульованих державою фінансових установ і процесів. Центральне місце займає роль центрального банку як органу, що регулює грошово-кредитну політику, забезпечує стабільність банківської системи та запобігає кризовим явищам» [34].

Н. Руцишин «акцентує увагу на виконанні банківською системою ключових економічних функцій, таких як мобілізація заощаджень, фінансування інвестицій, управління ризиками, підтримка грошового обігу тощо» [37].

Ю. Холодна, О. Рац пропонують «банківську систему розглядати як сукупність інституцій, які регулюють, координують банківську діяльність» [5].

Колектив науковців пропонують визначати банківську систему «як сукупність усіх банківських установ, що функціонують у тій чи іншій країні в певний історичний період, перебувають у тісному взаємозв'язку між собою,

утворюючи специфічну економічну й організаційно-правову структуру, яка забезпечує функціонування грошового ринку та економіки загалом» [3].

У науковій літературі поняття «банківська система» виступає базовою категорією, зміст якої є багатовимірним і інтерпретується з різних теоретичних позицій, що зумовлює появу різних підходів до трактування її сутності. Кожен із них акцентує увагу на окремих характеристиках системи – інституційних, функціональних, структурних чи еволюційних (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Порівняльна таблиця наукових підходів до поняття «банківська система»

Підхід	Ключовий фокус	Основні характеристики	Аналітичні акценти / обмеження
Інституційний	Склад і структура банківських установ	Визначення системи як сукупності банків, розподіл за рівнями; наявність регулятора	Дає чітке уявлення про інституції, але частково ігнорує динамічні економічні процеси
Функціональний	Функції та операції банківської системи	Трансформація ресурсів, кредитування, платіжний механізм, управління ризиками	Висвітлює економічну сутність процесів, але менш зосереджений на інституційних рамках
Системний (структурно-системний)	Внутрішня логіка та взаємозв'язки елементів	Розгляд системи як цілісного організму; наявність підсистем, зворотних зв'язків, ієрархії	Дозволяє пояснити стійкість і нестійкість, але потребує складної методології аналізу
Макроекономічний	Роль банків у грошово-кредитній політиці	Вплив на грошову масу, кредитну активність, економічний цикл; взаємодія з центральним банком	Хороший для аналізу макrorівня, але не деталізує поведінку окремих інститутів
Правовий	Нормативне регулювання діяльності банків	Законодавчі вимоги, регулятивні стандарти, нормативи капіталу, банківський нагляд	Забезпечує чіткість визначень, але не охоплює економічну природу операцій
Еволюційно-історичний	Історичні етапи становлення системи	Порівняння моделей різних країн, вплив соціально-економічних і політичних факторів	Пояснює різноманітність моделей, але не достатньо враховує сучасні технологічні процеси
Поведінковий та інноваційно-технологічний	Вплив технологій, інформації й поведінки учасників ринку	Розширення системи за межі традиційних банків, роль фінтеху, цифрових платформ, довіри	Особливо актуальний сьогодні, але має високий рівень мінливості, що ускладнює трактування

Примітка. Складено автором на основі [1; 3; 5; 10; 24; 26; 38].

Порівняльний аналіз підходів демонструє, що поняття «банківська система» не може бути розкрите в межах одного теоретичного напрямку. Інституційне та правове бачення забезпечує формальну і структурну чіткість, але не розкриває внутрішню логіку економічних процесів. Функціональний та макроекономічний підходи, навпаки, фокусуються на економічній ролі банків, однак обмежені у поясненні еволюційних і поведінкових аспектів розвитку системи. Системний підхід вирізняється найбільшою аналітичною глибиною, адже дозволяє інтегрувати інституційні, функціональні та поведінкові характеристики в межах цілісної концепції. Проте він потребує складного інструментарію моделювання, що обмежує його практичне застосування без відповідної методологічної підготовки. Еволюційно-історичний підхід використовується для розуміння відмінностей між національними банківськими моделями, але не завжди здатний пояснити сучасні цифрові трансформації фінансових систем. Означену прогалину суттєво доповнює поведінковий та інноваційно-технологічний підхід, який фіксує зміщення банківської діяльності в цифрові екосистеми та необхідність врахування реакцій користувачів і нових технологічних інструментів.

Таким чином, банківська система – це інституційно та функціонально впорядкована сукупність банківських і пов'язаних із ними фінансових інститутів, які взаємодіють у межах єдиного регуляторного простору з метою забезпечення безперервного руху фінансових ресурсів, підтримання грошово-кредитної стабільності та трансформації заощаджень в інвестиції. Вона функціонує як складна система, здатна реагувати на економічні й технологічні зміни, забезпечуючи стійкість фінансової інфраструктури та сприяючи економічному розвитку держави.

В той же час банківська система виконує комплекс взаємопов'язаних функцій, спрямованих на забезпечення стабільності фінансових потоків, підтримання економічної активності та формування умов для стійкого розвитку національної економіки (рис. 1.1). Сукупність цих функцій відображає її багатовимірну природу від ролі посередника на фінансовому ринку до

ключового елемента макроекономічного регулювання. Зміст і значення функцій банківської системи визначаються організаційною структурою системи, рівнем розвитку фінансових інструментів, ефективністю регуляторних механізмів і ступенем інтеграції в глобальну економіку.

Рис. 1.1. Функції банківської системи

Примітка. Складено автором на основі [3; 5; 26; 38].

Однією з базових функцій банківської системи є залучення тимчасово вільних коштів населення, підприємств та інших економічних суб'єктів і їх трансформація у фінансові ресурси, придатні для подальшого інвестування або кредитування. Завдяки цьому забезпечується перерозподіл капіталу з секторів із надлишковою ліквідністю до секторів, що мають потребу в додаткових ресурсах. Акумуляція коштів створює основу для ефективного функціонування економіки, сприяючи розширенню виробництва та формуванню інвестиційного середовища.

Банки виступають ключовими інститутами кредитування, забезпечуючи доступ суб'єктів господарювання, домогосподарств і державних інституцій до фінансових ресурсів. Кредитна діяльність банків сприяє активізації економічних процесів, підтримує реалізацію інвестиційних проєктів і сприяє структурній трансформації економіки [3]. Функція кредитування має системоутворюючий характер, оскільки визначає темпи економічного зростання й впливає на рівень зайнятості та інноваційну динаміку. Через механізми довгострокового

фінансування банківська система сприяє розвитку стратегічно важливих галузей, модернізації інфраструктури та трансформації економічної структури. Така функція набуває особливої ваги в умовах економічних шоків, коли необхідні механізми підтримки стабільності та оновлення виробничого потенціалу.

Банківська система забезпечує функціонування платіжних інструментів, сервісів і технологій, що дозволяють здійснювати безперебійні розрахунки між економічними агентами. Платіжна функція охоплює обслуговування готівкового і безготівкового обігу, доступ до електронних платіжних систем та інтеграцію інноваційних сервісів (інтернет-банкінг, мобільні платежі, миттєві перекази) [38]. Ефективність цієї функції визначає швидкість і надійність економічних трансакцій, а отже забезпечується конкурентоспроможність національної економіки.

У взаємодії з центральним банком банківська система відіграє роль у реалізації монетарної політики та підтриманні стабільності грошового обігу. Комерційні банки виступають каналами трансмісії монетарних сигналів через механізми процентних ставок, резервних вимог і операції на грошовому ринку [24]. Завдяки цьому банківська система впливає на обсяг кредитування, динаміку грошової маси та інфляційні процеси. Виконання цієї функції має принципове значення для макроекономічної рівноваги та прогнозованості економічного розвитку.

Окрім того, банківська система відіграє роль перерозподілі фінансових ризиків, що виникають у процесі функціонування економіки. Банки застосовують інструменти управління кредитним, процентним, валютним та операційним ризиками, забезпечуючи стійкість фінансової інфраструктури навіть за умов волатильності ринку. Регулятори, своєю чергою, здійснюють пруденційний нагляд і впроваджують макропруденційні інструменти, спрямовані на попередження системних криз [13]. Таким чином, стабілізаційна функція сприяє формуванню довіри до банківської системи та фінансової безпеки держави.

Сучасна банківська система виступає важливим джерелом фінансової інформації, яка використовується суб'єктами господарювання, регуляторами та інвесторами для прийняття економічно обґрунтованих рішень. Банки акумулюють значні обсяги даних про стан ринку, фінансову поведінку клієнтів та динаміку економічних показників. Завдяки цьому вони формують аналітичні продукти, що впливають на якість фінансового планування та прогнозування. Функція інформаційного забезпечення зміцнює прозорість ринку та підвищує ефективність економічної політики.

У контексті цифровізації банківська система стає платформою впровадження фінансових інновацій від систем дистанційного банкінгу та цифрових гаманців до алгоритмічного аналізу даних і технологій штучного інтелекту [20]. Виконання цієї функції розширює доступ до фінансових послуг, знижує транзакційні витрати та стимулює конкурентний розвиток фінансового сектору. Водночас вона сприяє формуванню нової архітектури банківських екосистем.

На основі дослідження сформовано у табл. 1.2 роль функцій банківської системи у забезпеченні ефективного функціонування економіки.

Таблиця 1.2

Функції банківської системи та їх роль у забезпеченні ефективного функціонування економіки

Функція банківської системи	Зміст функції	Роль у забезпеченні ефективного функціонування економіки
Акумуляція та мобілізація фінансових ресурсів	Залучення тимчасово вільних коштів населення й підприємств, формування депозитної бази	Забезпечує наявність інвестиційних ресурсів, підтримує ліквідність економіки, знижує вартість капіталу
Кредитно-інвестиційна функція	Надання кредитів суб'єктам господарювання, домогосподарствам і державі	Стимулює економічне зростання, сприяє модернізації виробництва, забезпечує реалізацію інвестиційних проєктів
Організація та обслуговування платіжного обороту	Забезпечення готівкових і безготівкових розрахунків, функціонування платіжних систем	Підвищує швидкість і надійність економічних транзакцій, формує ефективну фінансову інфраструктуру
Забезпечення грошово-кредитної стабільності	Участь банків у реалізації монетарної політики через кредитні канали, процентні ставки, резервування	Підтримує макроекономічну рівновагу, стабілізує інфляційні процеси, підвищує передбачуваність економічної динаміки

Управління ризиками	Управління кредитними, процентними, валютними та операційними ризиками; дотримання регулятивних вимог	Підвищує стійкість фінансової системи, запобігає системним кризам, зміцнює довіру до банків
Інвестиційно-ресурсна та структуроутворююча	Довгострокове фінансування галузей, участь у формуванні інвестиційних потоків	Сприяє структурній трансформації економіки, розвитку стратегічних секторів, підвищенню конкурентоспроможності
Інформаційно-аналітична функція	Збір, оцінювання та поширення фінансової інформації; формування аналітичних продуктів	Підтримує якість економічного планування, забезпечує прозорість ринку, сприяє обґрунтованим управлінським рішенням
Інноваційно-технологічна функція	Впровадження цифрових сервісів, нових фінансових технологій, автоматизація процесів	Знижує транзакційні витрати, розширює доступ до фінансових послуг, підвищує ефективність фінансового сектору

Примітка. Складено автором на основі [3; 5; 26; 38].

Представлена таблиця узагальнює ключові функції банківської системи й демонструє їхній безпосередній вплив на ефективність економічних процесів. Кожна функція виконує специфічну роль, однак їхнє значення розкривається саме у взаємодії: акумуляція ресурсів створює базу для кредитування, кредитна діяльність активізує інвестиційні процеси, а платіжна інфраструктура забезпечує необхідну швидкість і надійність транзакцій. Функції грошово-кредитної стабільності та ризик-менеджменту визначають рівень фінансової безпеки, а інформаційно-аналітична та інноваційно-технологічна функції підсилюють здатність банківської системи адаптуватися до сучасних економічних та технологічних змін. У сукупності ці функції формують основу для стійкого розвитку економіки, забезпечують збалансованість фінансових потоків і створюють умови для ефективного функціонування підприємств, державних інституцій та домогосподарств.

Отож, основним завданням банківської системи є забезпечення стабільності грошово-кредитної сфери, підтримання довіри до національної валюти та безпеки. У сукупності усі цілі визначають стратегічну функцію банківської системи, від ефективності роботи якої залежить економічна стабільність, динаміка розвитку та інтеграція країни у світовий фінансовий простір.

1.2. Вплив глобалізаційних процесів на банківську систему

Глобалізація, що охопила практично всі сфери суспільного життя, істотно трансформувала функціонування фінансових ринків і, передусім, банківських систем. Поглиблення міжнародної економічної взаємодії, мобільність капіталів, розвиток транснаціональних корпорацій і широке впровадження цифрових технологій створили нову конфігурацію фінансового середовища, у якій традиційні моделі організації банківської діяльності зазнають значних змін [32]. У таких умовах банківські системи національних економік перестають бути замкненими структурами, набуваючи рис відкритих і взаємозалежних інституцій, що функціонують у глобальному фінансовому просторі.

Дослідження впливу глобалізаційних процесів на банківську систему набуває особливої актуальності, оскільки масштаби й швидкість транснаціональних фінансових потоків суттєво підвищують чутливість банківських інститутів до зовнішніх шоків, а також змінюють логіку їхньої стратегічної поведінки. Водночас глобалізація розширює можливості для розвитку інноваційних фінансових інструментів, інтеграції ринків капіталу та підвищення ефективності банківських операцій. Унаслідок цього формується складне, багатовимірне середовище, у якому національні банківські системи мають адаптуватися до посиленої конкуренції, нового профілю ризиків та зростання вимог до регуляторної координації.

Надзвичайно актуальним цей процес є для України «адже вона активно інтегрується у світовий економічний простір, прагнучи забезпечити стабільність, прозорість і конкурентоспроможність власної банківської системи. Водночас, глобалізаційні впливи вимагають гнучкої адаптації до нових викликів, серед яких – міжнародна конкуренція, технологічна трансформація, нові регуляторні вимоги та макроекономічна нестабільність, спричинена зокрема війною» [20].

У сучасних наукових дослідженнях глобалізація визначається як процес інтенсифікації транснаціональних потоків капіталу, інформації, товарів, послуг і технологій, що призводить до формування єдиного світового економічного

простору. Її сутність полягає у зменшенні бар'єрів між національними економіками та зростанні ролі наднаціональних інститутів, що координують або впливають на глобальні економічні процеси.

Л. В. Осіпова зазначає, що «глобалізація означає інтеграцію національних економік у світову систему господарювання на основі загальнолюдських цінностей, прагнення до підвищення добробуту, збереження довкілля та формування якісно нового рівня життя. Вона формує нову парадигму глобального розвитку та нові підходи до побудови міжнародної системи управління» [29].

На думку Д. Ткач та Г. Білокур «в економіці глобалізацію можна визначити як процес, у якому підприємства, організації та країни починають працювати в міжнародному масштабі. Глобалізація найчастіше використовується в економічному контексті, але вона також впливає на політику та культуру» [42].

Г. Белінська та Є. Захаренков зазначають, що «глобалізація сприяє інтеграції національних ринків у світову економіку, значно посилює мобільність капіталу, технологій та робочої сили, що веде до все більшої економічної взаємозалежності держав» [6].

Тому глобалізацію слід визначити як багатовимірний і багаторівневий процес, який охоплює економічні, політичні, соціальні, технологічні та культурні сфери, спричиняючи поглиблення взаємозалежності між країнами та формування єдиного світового простору. Науковці підкреслюють, що глобалізація не є одномоментним явищем, а виступає довготривалою еволюцією інституційних форм, у межах якої національні ринки, фінансові системи та виробничі структури дедалі тісніше інтегруються у глобальну економіку.

На відміну від узагальненого поняття глобалізації, глобалізаційні процеси описують більш конкретні зміни зокрема, механізми інтеграції, зміни у конкурентному середовищі, трансформацію фінансових потоків та поява нових форм взаємодії між країнами. Відповідно, глобалізаційні процеси – це конкретні прояви глобалізації, що відбуваються у вигляді структурних зрушень, інтеграційних тенденцій та трансформацій у різних секторах світової економіки.

Глобалізаційні процеси охоплюють низку взаємопов'язаних економічних, політичних, технологічних та соціокультурних вимірів. Їхня комплексність зумовлює різноманітність форм прояву та неоднозначність впливу на розвиток національних економік, зокрема на фінансові й банківські системи (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Складові глобалізаційних процесів

Складова глобалізації	Характерні ознаки
Економічна складова	Лібералізація міжнародної торгівлі; зростання обсягів транснаціональних потоків товарів і послуг; формування глобальних ланцюгів доданої вартості; посилення ролі транснаціональних корпорацій
Фінансова складова	Інтеграція фінансових ринків; зростання транскордонного руху капіталів; розвиток міжнародних платіжних систем; уніфікація фінансових інструментів та стандартів
Технологічна складова	Поширення цифрових технологій; глобальні інформаційно-комунікаційні мережі; використання штучного інтелекту, хмарних сервісів, Big Data; прискорення технологічних інновацій
Політико-інституційна складова	Зростання ролі міжнародних організацій (МВФ, Світовий банк, СОТ); гармонізація регуляторних норм і стандартів; наднаціональні механізми координації фінансової політики; зменшення автономії окремих держав у сфері регулювання
Соціокультурна складова	Поширення глобальних моделей споживання та комунікації; зміна поведінкових фінансових звичок населення; підвищення мобільності робочої сили; формування глобального інформаційного простору
Екологічна	Глобальні вимоги щодо сталого розвитку (ESG); формування міжнародних стандартів «зеленої» економіки; поширення фінансових інструментів сталого інвестування

Примітка. Складено автором на основі [6; 20; 29; 42].

Однією із складових глобалізації є економічна інтеграція, яка проявляється у зростанні міжнародної торгівлі, транснаціональних потоків капіталу, формуванні глобальних ланцюгів вартості та посиленні ролі транснаціональних корпорацій. Вона сприяє відкритості ринків і прискоренню руху фінансових ресурсів, водночас підвищуючи взаємозалежність національних економік. Важливу роль відіграє технологічна складова глобалізації, що ґрунтується на поширенні цифрових технологій, розвитку глобальних інформаційних мереж та інновацій у сфері комунікацій [42]. Швидке поширення нових фінансових технологій, штучного інтелекту, хмарних сервісів та великих даних формує нову

інфраструктуру світового фінансового середовища і створює принципово інші умови для діяльності банків. Не менш значущою є політико-інституційна складова, яка визначається зростанням ролі наднаціональних регуляторних структур і міжнародних організацій (МВФ, Світовий банк, СОТ, Базельський комітет тощо) [29]. Уніфікація норм, стандартів і регуляторних практик формує спільні правила взаємодії держав і банківських систем, але водночас обмежує автономію національних регуляторів. Особливе місце займає соціокультурна складова, що проявляється у глобалізації моделей споживання, поведінкових стандартів і фінансових практик [20]. Поширення нових цифрових звичок, зростання мобільності населення та зміна соціальних очікувань щодо фінансових послуг прямо впливають на трансформацію банківських продуктів і сервісів.

Важливим елементом є фінансова глобалізація, що передбачає інтеграцію фінансових ринків, зростання транскордонних інвестицій та уніфікацію фінансових інструментів і стандартів. Розвиток міжнародних кредитних ринків, деривативів, глобальних платіжних систем та діяльність міжнародних фінансових інститутів формують нову конфігурацію фінансового простору. Банки отримують доступ до ширших можливостей залучення ресурсів, інструментів хеджування та інноваційних фінансових продуктів. Проте водночас зростає їхня чутливість до зовнішніх шоків, циклічної нестабільності глобальної економіки та волатильності міжнародних ринків капіталу.

Глобалізація суттєво трансформує конкурентне середовище у банківській сфері. Національні банки все частіше змагаються не лише між собою, а й із великими транснаціональними фінансовими групами, небанківськими фінансовими інститутами та технологічними корпораціями, які активно входять у сферу фінансових послуг [26]. У таких умовах традиційні банківські моделі поступово втрачають конкурентні переваги без інноваційного оновлення. Це стимулює банки до впровадження цифрових сервісів, розвитку дистанційного обслуговування, автоматизації операцій і використання технологій штучного інтелекту для оптимізації бізнес-процесів.

Значимим аспектом глобалізаційного впливу є трансформація ризикового

профілю банківських систем. Участь у міжнародних фінансових операціях тягне за собою підвищений рівень валютних, процентних і ринкових ризиків, а також системних ризиків, пов'язаних із глобальною взаємозалежністю. Крім того, цифровізація фінансів стала джерелом нового спектра загроз, зокрема кіберризиків і ризиків, пов'язаних із використанням алгоритмів та великих даних [23]. У відповідь на це змінюється роль регуляторів: вони переходять від локально орієнтованих моделей нагляду до макропруденційних і глобально узгоджених підходів, що відображено у стандартах Базельського комітету.

Поглиблення глобалізаційних процесів також сприяє уніфікації банківських практик та регуляторних меж. Гармонізація стандартів, пов'язана з вимогами капіталу, ліквідності, корпоративного управління та управління ризиками, створює передумови для більшої прозорості та стабільності міжнародного фінансового простору. Проте для країн із менш розвиненими банківськими системами адаптація до таких вимог часто супроводжується суттєвими витратами та посиленням залежності від рішень глобальних фінансових інституцій.

З іншого боку, глобалізація відкриває можливості для модернізації банківської системи. Вона сприяє технологічному розвитку, підвищенню ефективності операцій, удосконаленню бізнес-моделей та поширенню інклюзивних фінансових сервісів [26]. Доступ до глобальних інноваційних рішень дозволяє банкам розширювати спектр послуг, підвищувати якість обслуговування клієнтів та інтегруватися у міжнародні фінансові ланцюги.

Ефективна інтеграція у глобальний фінансовий простір потребує від банківських систем високого рівня інституційної спроможності, стратегічного планування та гнучкого регуляторного реагування. Тільки у таких умовах глобалізація може стати драйвером розвитку, а не джерелом додаткової нестабільності.

Окрім того, однією з ключових тенденцій є посилення міжнародної інтеграції банківських ринків, що проявляється у зростанні частки іноземного капіталу у національних банках, поширенні діяльності транснаціональних

фінансових груп та підвищенні залежності від світових економічних циклів. Така інтеграція одночасно створює можливості для доступу до додаткових ресурсів і передових технологій, але й підвищує вразливість перед глобальними фінансовими коливаннями. Глобалізаційні процеси впливають на банківські системи, змінюючи їхню структуру, характер взаємодії учасників та природу фінансових ризиків (табл. 1.4).

Таблиця 1.4

Вплив глобалізаційних процесів на банківську систему

Напрямок впливу глобалізації	Зміст впливу	Наслідки для банківської системи
Фінансова інтеграція	Розширення участі банків у міжнародних фінансових ринках; входження іноземного капіталу	Зростання конкуренції; доступ до додаткових ресурсів; підвищення залежності від глобальних шоків
Посилення конкуренції	Доступ міжнародних банків, фінтех-компаній і небанківських установ на локальні ринки	Стимулювання інновацій; тиск на маржинальність; необхідність модернізації бізнес-моделей
Зміна структури ризиків	Поява нових типів ризиків: валютних, процентних, системних, кіберризиків	Ускладнення системи ризик-менеджменту; підвищення значення макропруденційного нагляду
Уніфікація регуляторних стандартів	Впровадження міжнародних стандартів (Базель III, IV), гармонізація правил	Підвищення вимог до капіталу та ліквідності; зміцнення стійкості системи; збільшення регулятивного навантаження
Цифровізація та технологічна інтеграція	Поширення цифрових платформ, глобальних фінтех-інструментів, штучного інтелекту	Розвиток дистанційного банкінгу; підвищення ефективності операцій; загострення проблем кібербезпеки
Мобільність капіталу	Зростання швидкості та обсягів міжнародних капітальних потоків	Підвищення волатильності фінансових ринків; посилення ролі моніторингу й аналітики
Транснаціоналізація банківської діяльності	Розширення діяльності міжнародних банківських груп і фінансових холдингів	Поширення сучасних технологій та управлінських практик; ускладнення структури міжбанківської взаємодії
Глобалізація фінансових технологій	Стандартизація платіжних інструментів, цифрових сервісів, хмарних рішень	Розширення доступності фінансових послуг; зниження трансакційних витрат; підвищення залежності від глобальних технологічних платформ

Примітка. Складено автором на основі [3; 19; 20; 23; 26; 32; 43].

На банківську систему глобалізаційні процеси мають комплексний вплив, з одного боку, вони сприяють модернізації, технологічному розвитку та зміцненню конкуренції, з іншого створюють нові системні ризики, підвищують

залежність від зовнішніх чинників і ускладнюють регуляторне середовище (рис. 1.2).

Позитивні наслідки	Негативні наслідки
<i>Фінансова інтеграція:</i> доступ до міжнародних ринків капіталу; залучення зовнішніх інвестицій; диверсифікація джерел фінансування	<i>Фінансова інтеграція:</i> підвищена вразливість до міжнародних криз; волатильність капітальних потоків; залежність від глобальної економіки
<i>Технологічна глобалізація:</i> прискорений розвиток цифрових сервісів; зниження трансакційних витрат; підвищення ефективності банківських операцій	<i>Технологічна глобалізація:</i> зростання кіберризиків; технологічна залежність від глобальних платформ;
<i>Уніфікація регуляторних стандартів:</i> підвищення прозорості банківської діяльності; зміцнення ризик-менеджменту; узгодження національних норм із міжнародними	<i>Уніфікація регуляторних стандартів:</i> збільшення регуляторного навантаження; висока вартість адаптації до міжнародних вимог; ускладнення діяльності менших банків
<i>Посилення конкуренції:</i> стимулювання модернізації та інновацій; поліпшення якості банківських послуг; зниження вартості фінансових продуктів	<i>Посилення конкуренції:</i> тиск на маржинальність; ризик витіснення національних банків; підсилення ролі небанківських фінансових компаній і фінтех
<i>Транснаціоналізація діяльності банків:</i> поширення сучасних управлінських практик; можливість масштабування послуг; участь у глобальних фінансових мережах	<i>Транснаціоналізація діяльності банків:</i> ризик втрати фінансового суверенітету; концентрація капіталу у міжнародних групах; залежність від рішень зовнішніх фінансових центрів
<i>Соціально-економічні ефекти:</i> розширення фінансової інклюзії; підвищення доступності фінансових сервісів; сприяння економічній модернізації	<i>Соціально-економічні ефекти:</i> поглиблення асиметрії розвитку; посилення нерівності між сильними й слабкими банківськими системами; потенційна «фінансова колонізація» окремих економік

Рис. 1.2. Позитивні та негативні наслідки глобалізаційних процесів для банківської системи

Примітка. Складено автором.

Отож, глобалізаційні процеси є системним явищем, що формується у взаємозв'язку економічних, фінансових, технологічних, політико-інституційних та соціокультурних складових. Їх взаємодія створює архітектуру глобального розвитку, у межах якої функціонують сучасні банківські системи, адаптуючи свою структуру, механізми управління та стратегічні орієнтири до вимог світового фінансового середовища.

РОЗДІЛ 2

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

2.1. Аналіз функціонування банківської системи України у глобальному економічному середовищі

Розвиток банківської системи України в умовах глобалізаційних процесів є складним і багатовимірним явищем, що відображає взаємодію внутрішніх економічних трансформацій та зовнішніх чинників світового фінансового середовища. Національна банківська система, залишаючись відкритою для міжнародної конкуренції, технологічних інновацій та регуляторних стандартів, водночас стикається з підвищеним рівнем вразливості до глобальних криз, коливань міжнародних потоків капіталу та геополітичних ризиків.

Протягом останніх років банківська система України розвивається в умовах інтенсивного впливу глобалізаційних процесів та підвищеної нестабільності світового фінансового середовища. Глобалізація визначає вектор її трансформації через проникнення міжнародних стандартів регулювання, інтеграцію у глобальні інформаційно-технологічні мережі, участь у міжнародних програмах фінансової підтримки та зростання взаємозалежності із зовнішніми ринками. У поєднанні з внутрішніми чинниками це формує складний, але поступальний характер розвитку українського банківського сектору, що відображається в динаміці його ключових фінансово-економічних показників.

Наведені в табл. 2.1 дані, демонструють динаміку змін у структурі банківської системи України протягом останніх п'яти років, що відображають тенденції скорочення кількості банків та трансформацію їх структури власності.

Аналіз кількісних показників банківської системи України за період 2019–2024 рр. демонструє стійку тенденцію до скорочення кількості банківських установ, що відповідає як інституційним трансформаціям, так і загальносвітовим тенденціям оптимізації банківського сектору. Якщо станом на початок 2020 р. в

Україні функціонувало 75 банків, то на початок 2025 р. їх число скоротилося до 61, тобто на 18,7 % [30]. Це свідчить про триваючий процес консолідації ринку, який зумовлений посиленням регуляторних вимог, підвищенням стандартів капіталізації та необхідністю підвищення стійкості у мінливому глобальному середовищі.

Таблиця 2.1

Показники кількості банківських установ України

Показник	01.01.2020	01.01.2021	01.01.2022	01.01.2023	01.01.2024	01.01.2025
Кількість діючих банків, з них	75	73	71	67	63	61
Банки державною часткою	3	5	5	4	4	5
Банки приватним капіталом	3	50	48	47	47	44
Банки іноземних банківських груп		20	20	20	16	14

Примітка. Складено автором на основі [30].

Кількість діючих банків скорочувалася щорічно, що вказує на структурне «очищення» ринку та вихід з нього установ, неспроможних відповідати сучасним регуляторним, технологічним чи ринковим вимогам. Зменшення кількості банків у 2020–2022 рр. здебільшого було пов’язане із завершенням післякризових процесів реформування та підвищення норм щодо капіталу та прозорості. Прискорення скорочення в 2022–2024 рр. пов’язане з ускладненням макрофінансових умов, зростанням ризиків та необхідністю банків підтримувати високий рівень ліквідності та капіталізації.

Частка банків із державним капіталом за аналізований період демонструє нестійку, але показову динаміку. Якщо у 2019–2020 рр. їх кількість залишалася стабільною (5 установ), то у 2021–2022 рр. вона знизилася до 4 банків. Однак у 2023–2024 рр. кількість таких банків зросла до 5, а згодом – до 7 [30]. Це зростання можна пояснити відповіддю на посилення системних ризиків та необхідність держави відігравати активнішу роль у забезпеченні фінансової стабільності. Розширення державної присутності також відображає глобальну

тенденцію, а саме у періоди зовнішніх шоків уряди часто посилюють контроль над ключовими фінансовими інститутами.

Кількість банків із приватним капіталом зменшилася з 50 у 2019 році до 40 у 2024 році, тобто майже на 20 % [30]. Така динаміка свідчить про суттєве структурне стискання приватного сектору, зумовлене кількома факторами: посиленням регуляторних вимог (Базель III/IV, підвищені стандарти капіталу); зростанням конкуренції з боку державних банків, які мають вищу стійкість і доступ до дешевших ресурсів; технологічним тиском з боку фінтеху та небанківських фінансових інститутів; ускладненням умов залучення зовнішнього та внутрішнього капіталу. Скорочення приватних банків є характерною рисою періоду підвищеної фінансової турбулентності, коли ринок концентрується навколо найбільш стійких установ.

Кількість банків з іноземним капіталом зменшилася з 20 у 2019 р. до 14 у 2023–2024 рр. [30]. Це свідчить про переорієнтацію частини міжнародних банків на інші ринки та підвищення обережності іноземних груп щодо операцій у країнах із високими ризиками. Скорочення також можна пояснити наслідком перегляду глобальних стратегій транснаціональних банківських груп; зростання вимог до системи комплаєнсу та ризик-менеджменту; посилення ролі місцевих банків, які швидше адаптуються до внутрішніх умов.

Українська банківська система демонструє адаптивність до глобальних викликів, але її подальший розвиток залежить від здатності балансувати між відкритістю, власною ініціативою та необхідністю державного втручання для забезпечення стабільності.

Зміни у фінансових показниках банківської системи України за період 2020–2024 рр. відображають комплексний вплив як глобальних і внутрішніх економічних тенденцій, так і глибоких трансформацій, зумовлених функціонуванням держави в умовах воєнного стану (табл. 2.2). У цей період розвиток банківського сектору визначався поєднанням структурних реформ, адаптацією до різких макрофінансових коливань, підвищенням ризиковості операційного середовища та необхідністю підтримувати стійкість фінансової

системи в умовах безпрецедентних геополітичних викликів.

Таблиця 2.2

Показники розвитку банківської системи України

Показник	01.01.2020	01.01.2021	01.01.2022	01.01.2023	01.01.2024	01.01.2025
Активи, млн. грн.						
Активи, всього	1532671	1819530	2032019	2367835	2902123	3414920
- готівкові кошти	49538	65786	75710	85769	95072	111324
- банківські метали	387	508	328	144	140	244
- кошти в НБУ	83637	57390	65306	135260	226806	229448
- кореспондентські рахунки, що відкриті в інших банках	153566	183785	171661	327425	332096	355225
- строкові вклади в інших банках та кредити, надані іншим банкам	41061	53699	65607	68747	74586	114919
- кредити надані клієнтам, з них:	1038136	966823	1092983	1028852	1020090	1138032
кредити, що надані органам державної влади	4526	11367	27381	24244	17708	13077
кредити, що надані суб'єктам господарювання	822237	754488	815043	794181	774360	850581
кредити, що надані фізичним особам	211317	200944	250405	210408	227997	274272
кредити, надані небанківським фінансовим установам	56	24	154	19	25	102
- вкладення в цінні папери та довгострокові інвестиції	557697	759668	752334	962064	1409261	1693022
- резерви за активними операціями банків	504557	392722	314752	371653	367334	357989
Пасиви, млн. грн.						
Пасиви, всього	1532671	1819530	2032019	2367835	2902123	3414920
- капітал	208533	213853	259293	232139	313659	368348
- зобов'язання банків, з них	1324139	1605678	1772726	2135696	2588463	3046573
строкові вклади (депозити) інших банків та кредити, що отримані від інших банків	22690	23247	25670	6327	7045	4271
кошти суб'єктів господарювання	521867	636921	747762	913321	1243306	1497363
кошти фізичних осіб (з ощадними (депозитними) сертифікатами)	570859	682637	713542	929058	1055331	1216229
кошти небанківських фінансових установ	28814	34392	40020	52426	55907	66428

Примітка. Складено автором на основі [30].

Загальний обсяг активів демонструє стійке зростання від 1 532 671 млн грн на початок 2020 р. до 2 902 123 млн грн на початок 2024 р. Це значне розширення (майже на 90 %) свідчить про посилення ролі банків у фінансовому посередництві та зростання обсягів операцій. Готівкові кошти зросли з 49 538 млн грн до 111 324 млн грн, що відображає збільшення попиту на ліквідність у період економічної та воєнної невизначеності [30]. Кошти в НБУ суттєво збільшилися після 2022 р. (з 83 637 млн грн до 229 448 млн грн), що зумовлено підвищеними нормативами ліквідності та необхідністю накопичення резервів

високої якості. Кореспондентські рахунки в інших банках зросли вдвічі з 153 566 млн грн до 355 225 млн грн, що свідчить про розширення розрахункових операцій та збільшення обсягів міжнародних переказів. Строкові вклади в інших банках і надані кредити зросли з 41 061 млн грн до 114 919 млн грн, що демонструє підвищення активності банків у міжбанківському середовищі та пошук альтернативних шляхів розміщення ліквідності [30].

Загальний обсяг кредитів клієнтам коливається від 966 823 млн грн до 1 138 032 млн грн. Кредити бізнесу залишаються основою портфеля, хоч і зменшилися з 822 237 млн грн до 774 360 млн грн у 2023 р., але відновилися до 850 581 млн грн у 2024 р. [30]. Кредити фізичним особам зросли з 211 317 млн грн до 274 272 млн грн, що вказує на відновлення попиту на споживче та іпотечне кредитування. Кредити державним органам зросли у 2021–2022 рр. (до 27 381 млн грн), що пов'язано з воєнними потребами, а згодом скоротилися [30]. Загалом структура кредитів відображає зміщення від ризикового корпоративного кредитування до споживчого сектору та державних потреб.

Найпомітнішою тенденцією є зростання вкладень у цінні папери з 557 697 млн грн до 1 693 022 млн грн. [30], що можна пояснити підвищеним попитом на ОВДП, потребами держави у фінансуванні, відносною безризиковістю державних цінних паперів у період війни.

Резерви скоротилися з 504 557 млн грн до 357 989 млн грн, що свідчить про зменшення портфеля проблемних кредитів та покращення якості активів [30].

Протягом аналізованого періоду пасиви зростали відповідно до активів з 1 532 671 млн грн до 2 902 123 млн грн у 2019–2024 рр., що підтверджує збільшення обсягів залучених ресурсів та розвиток депозитної бази [30].

Позитивним моментом є збільшення капіталу банків з 208533 млн грн до 368348 млн грн і відображає нарощення внутрішнього капіталу банків, прибуткову діяльність у 2021-2024 рр. [30]. Зростання капіталу банківської системи України у 2020–2024 рр. є не лише наслідком внутрішньої політики докапіталізації та прибуткової діяльності банків, але й результатом узгодження регуляторної практики Національного банку України з міжнародними

стандартами пруденційного нагляду, сформованими Базельським комітетом. Імплементація принципів Базель III, які передбачають підвищення вимог до достатності основного капіталу, формування буферів консервації та антикризових буферів, а також впровадження коефіцієнтів ліквідності LCR і NSFR, стимулювала банки до зміцнення капітальної бази та підвищення її якості.

У контексті Базель III вагоме значення має збільшення частки основного капіталу першого рівня (СЕТ1), який повинен бути здатним поглинати збитки у разі стресових ситуацій. Саме це вимагало від українських банків нарощення статутного капіталу, утримання більшого обсягу нерозподіленого прибутку, оптимізації структури активів для зниження ризик-зважених активів (RWA). Паралельно впровадження буфера консервації капіталу та системного буфера зумовило необхідність підтримувати додатковий запас капіталу над мінімальними нормативами, що сприяло покращенню здатності банківської системи протистояти зовнішнім шокам.

Зобов'язання зросли з 1 324 139 млн грн до 3 046 573 млн грн, тобто більш ніж удвічі. Стрімке зростання коштів суб'єктів господарювання з 521 867 млн грн до 1 497 363 млн грн пояснюється збільшенням обсягів безготівкових операцій бізнесу та накопиченням ліквідності [30]. Значне зростання коштів фізичних осіб з 570 859 млн грн до 1 216 229 млн грн пояснюється зростанням довіри до банків, високими депозитними ставками та гарантіями держави. Також зросли кошти небанківських установ з 28 814 млн грн до 66 428 млн грн, що свідчить про активізацію небанківського сектору. Однак відбулося скорочення строкових депозитів інших банків з 22 690 млн грн до 4 271 млн грн, що вказує на надмірну ліквідність банків та зменшення потреби у міжбанківському кредитуванні [30].

Аналіз показників активів і пасивів за 2019–2024 рр. демонструє суттєве зростання активів і пасивів, збільшення капіталу, високу ліквідність, зростання депозитної бази населення і бізнесу, зменшення резервів і покращення якості активів, переорієнтація активів у безризикові державні цінні папери. Однак, банківські установи стикаються з викликами та ризиками, а саме скорочення

корпоративного кредитування, залежність банків від ОВДП як ключового інструмента, надлишок ліквідності за низької кредитної активності, висока концентрація ризиків у державному секторі.

За аналізований період банківська система продемонструвала позитивні фінансові результати функціонування (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Фінансові результати функціонування банківського сектору

Показник	01.01.2020	01.01.2021	01.01.2022	01.01.2023	01.01.2024	01.01.2025
Доходи, млн. грн.	243102	250171	273863	357549	446362	507637
Витрати, млн. грн.	184746	210445	196488	335628	363527	416730
Прибуток, млн. грн.	58356	39727	77376	21921	82835	90907

Примітка. Складено автором на основі [30].

Фінансові показники банківського сектору України у 2019–2024 рр. демонструють загальну тенденцію до зміцнення операційної ефективності та стабільності, попри значні зовнішні шоки та багатовимірні виклики для економіки. Доходи банків зросли з 243 102 млн грн у 2019 р. до 507 637 млн грн у 2024 р., тобто більш ніж удвічі [30]. Така динаміка свідчить про здатність банків адаптуватися до змін у ринковому середовищі, оптимізувати бізнес-моделі та розширювати джерела надходжень. Особливо різке зростання доходів у 2023–2024 рр. може бути пояснене підвищенням процентних ставок, збільшенням обсягу операцій із цінними паперами, а також значним попитом на банківські послуги в умовах воєнної економіки.

Динаміка витрат також має виражену тенденцію до зростання з 184 746 млн грн у 2019 р. до 416 730 млн грн у 2024 р. Збільшення витрат пояснюється кількома чинниками [30]. По-перше, зростанням процентних витрат у періоди високих ключових ставок, які Національний банк використовував для стримування інфляції та стабілізації валютного ринку. По-друге, підвищенням операційних витрат, пов'язаних із цифровізацією, кібербезпекою, удосконаленням ризик-менеджменту та виконанням більш жорстких

регуляторних вимог. По-третє, у воєнний період зросли витрати на формування резервів під кредитні ризики, зумовлені погіршенням фінансового стану окремих сегментів позичальників.

Показник прибутку демонструє хвилеподібну, але загалом позитивну динаміку. У 2020 р. чистий прибуток становив 58 356 млн грн, але у 2021 р. він знизився до 39 727 млн грн, що відображає уповільнення економічної активності після пандемічних обмежень та зростання резервування [30]. Проте вже у 2022 р. прибуток збільшився до 77 376 млн грн, що вказує на відновлення операційної стійкості сектору та покращення якості активів. У 2023 р. відбулося різке падіння прибутковості до 21 921 млн грн, що логічно пояснюється початком повномасштабної війни, підвищенням ризиковості кредитного портфеля, різким зростанням витрат на резерви та зниженням кредитної активності [30]. Водночас у 2023–2024 рр. сектор продемонстрував вражаючу здатність до відновлення: чистий прибуток сягнув 82 835 млн грн у 2023 р. та 90 907 млн грн у 2024 р., що свідчить про відновлення ділової активності, зменшення макрофінансової невизначеності та ефективне управління ризиками [30].

Загалом фінансові результати банківського сектору за 2019–2024 рр. характеризуються стійким зростанням доходів, регульованим збільшенням витрат та поступовим відновленням прибутковості після різкого спаду у перший рік повномасштабної війни. Це свідчить не лише про зміцнення банківської системи, а й про її адаптивність, здатність до внутрішньої перебудови та стратегічне управління ризиками в умовах підвищеної макроекономічної нестабільності.

Отож, розвиток банківської системи України в умовах глобалізації залишається чутливою до системних глобальних ризиків, що потребує подальшого зміцнення регуляторної спроможності, диверсифікації джерел фінансування й адаптації до міжнародних стандартів управління ризиками.

2.2. Оцінка інтеграції банківської системи України у світовий фінансовий простір

Важливим інструментом розуміння того, наскільки національний фінансовий сектор здатний функціонувати в умовах глобальної конкуренції, реагувати на міжнародні макроекономічні зміни та адаптуватися до вимог наднаціональних регуляторних режимів є оцінка ступеня інтеграції банківської системи України у світовий фінансовий простір. Інтеграція банківської системи розглядається не лише як факт участі у міжнародних фінансових операціях, а як процес включення у транснаціональну інфраструктуру, стандарти регулювання, технологічні платформи та ринкові механізми, які формують сучасну глобальну фінансову архітектуру. Тому оцінка інтегрованості потребує системного підходу, що охоплює інституційні, фінансові, технологічні та нормативні аспекти, кожен з яких у різних пропорціях визначає здатність банківської системи функціонувати в умовах високої відкритості економіки.

З методологічної точки зору інтеграція банківської системи України у глобальний простір оцінюється через сукупність кількісних і якісних індикаторів, що характеризують глибину участі в міжнародних фінансових потоках, ступінь присутності іноземного капіталу, рівень диверсифікації активів та пасивів, розвиток платіжної інфраструктури, відповідність міжнародним стандартам регулювання й масштаб технологічних трансформацій [20]. Використання комплексного інтегрального індексу дозволяє звести ці різноспрямовані параметри до єдиної узагальненої оцінки, яка відображає не лише поточний стан інтеграції, але й динаміку її змін під впливом внутрішніх реформ та зовнішніх шоків [17]. Такий підхід забезпечує об'єктивність, оскільки він виключає суб'єктивність окремих показників та дає можливість оцінювати інтеграцію як багатовимірне явище.

Інтегральний індекс виконує функцію синтетичного інструменту, що дає змогу не лише оцінити поточний стан відкритості та глобальної включеності банківської системи, але й окреслити траєкторії її розвитку в контексті

міжнародних ринкових тенденцій [17]. Практичне значення індексу полягає у можливості виявлення структурних дисбалансів і визначення тих елементів банківської системи, які є найбільш уразливими або, навпаки, найбільш гармонійно інтегрованими у світові фінансові процеси. Він дозволяє порівнювати рівень інтеграції між різними країнами чи групами країн, а також відстежувати динаміку змін інтегрованості в часі – наприклад, перед глобальними шоками, під час воєнних подій або в процесі реалізації реформ. Це робить індекс ефективним інструментом макропруденційної аналітики, що забезпечує оцінку як можливостей, так і потенційних ризиків, пов'язаних з участю у міжнародних фінансових потоках.

У стратегічній площині інтегральний індекс слугує важливим аналітичним орієнтиром для державних органів та регуляторів. Він дозволяє формувати обґрунтовані рішення щодо необхідного рівня відкритості національного банківського сектору, визначати пріоритетні напрями розвитку регуляторних реформ, підвищення вимог до капіталу, валютної лібералізації, модернізації платіжної інфраструктури та цифровізації банківських послуг [11]. Крім того, індекс є корисним інструментом для міжнародних партнерів, які оцінюють готовність України до поглиблення фінансової співпраці, включно з інтеграцією до європейського фінансового простору та участю у глобальних ринках капіталу.

Методика передбачає послідовність аналітичних процедур, що дозволяють кількісно оцінити ступінь включеності національного банківського сектору у глобальний фінансовий простір. Вона побудована на багатовимірному підході, що охоплює різні аспекти інтеграції (рис. 2.1). Розширена методика оцінки рівня інтеграції банківської системи з прикладами показників подана у додатку А.

Першим кроком методики є виокремлення концептуальних блоків, які відображають основні напрями прояву інтеграції. До них належать: інституційно-структурна інтеграція, що характеризує рівень присутності іноземного капіталу та участі транснаціональних банківських груп; фінансово-ринкова інтеграція, що визначає ступінь залучення банківської системи до міжнародних потоків капіталу, валютної структури та зовнішніх зобов'язань;

технологічно-платіжна інтеграція, яка відображає цифровізацію платіжної інфраструктури та взаємодію з глобальними платіжними мережами; регуляторно-нормативна інтеграція, що оцінює відповідність національного банківського регулювання стандартам ЄС і Базельського комітету з банківського нагляду.

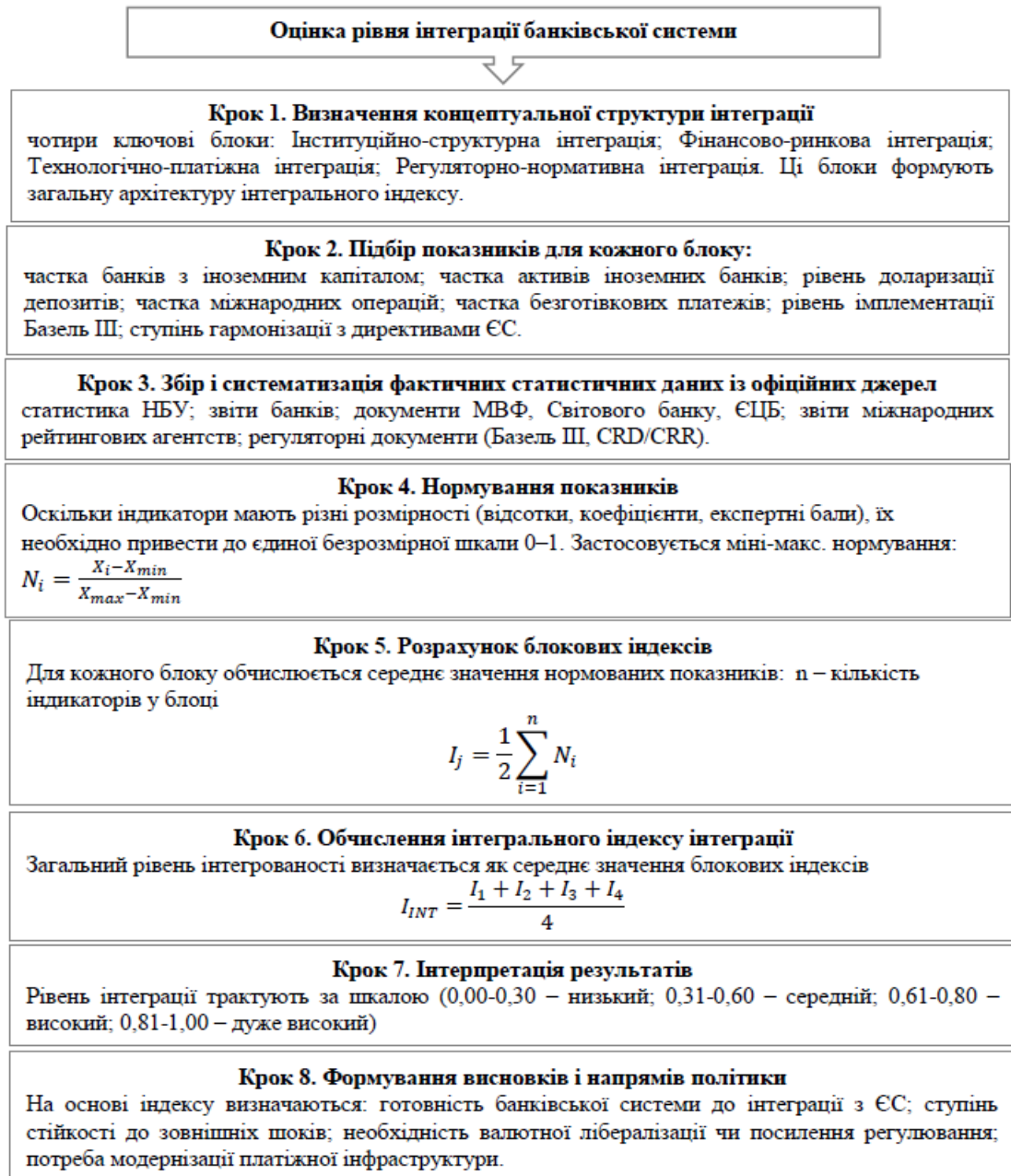

Рис. 2.1. Етапи оцінки рівня інтеграції банківської системи

Примітка. Складено автором на основі [17].

Другим етапом є підбір системи кількісних та якісних індикаторів для кожного блоку. До кількісних показників належать: частка іноземного капіталу в активах банківської системи, рівень доларизації депозитів, частка міжнародних

операцій у платіжному обороті, питома вага безготівкових операцій за кількістю та сумою, обсяг зовнішніх запозичень банків, валютна структура активів та пасивів. До якісних показників включаються: ступінь імплементації вимог Базель III, гармонізація з нормативними документами ЄС (CRD IV, CRR), рівень валютної лібералізації, відповідність міжнародним стандартам кібербезпеки. Така комбінація забезпечує комплексне бачення інтеграційних процесів і враховує як кількісні, так і інституційні зміни.

Наступним кроком є збір і систематизація фактичних статистичних даних із офіційних джерел: статистики Національного банку України, звітів комерційних банків, даних МВФ, Світового банку, Європейського центрального банку, міжнародних платіжних систем та нормативних документів, що регламентують банківську діяльність. Отримані дані групуються за відповідними блоками інтеграції та приводяться у придатний формат для подальших розрахунків.

Ключовим етапом є нормування показників, оскільки вони мають різні одиниці виміру та масштаб. Для цього застосовується метод мін–макс нормування, який дозволяє перевести всі індикатори до безрозмірної шкали від 0 до 1. Це забезпечує порівнюваність показників і дозволяє агрегувати їх у рамках одного блоку. Для індикаторів із «зворотною логікою» (наприклад, надмірна доларизація або частка проблемних активів) використовується інверсне нормування, що відображає їхній негативний вплив на якість інтеграції. У разі якісних індикаторів застосовується експертне шкалювання за шкалою від 0 до 1, де 1 означає повну відповідність міжнародним стандартам, а 0 – її відсутність.

Далі здійснюється обчислення блокових індексів, що визначаються як середнє арифметичне нормованих індикаторів у межах відповідного блоку. Блокові індекси дозволяють оцінити структурні компоненти інтеграції та виявити сильні та слабкі її сторони.

Після цього розраховується інтегральний індекс інтеграції, який є агрегованим показником рівня інтегрованості банківської системи. Цей індекс може також обчислюватися як середньозважене значення.

Останнім етапом методики є інтерпретація отриманих результатів і формування висновків. Аналіз проводиться як у статичному вимірі – через зіставлення інтегрального індексу за певний період, – так і в динамічному, що дозволяє простежити еволюцію інтеграційних процесів і визначити фактори, які впливали на їх інтенсивність. На основі такого аналізу формуються обґрунтовані рекомендації щодо посилення інтеграції: удосконалення регуляторних стандартів, розширення участі у глобальних платіжних системах, підвищення відкритості ринку для іноземних інвесторів, зниження валютних обмежень, розвиток інноваційних фінансових інструментів.

Отож, на основі поданої методики здійснено оцінку інтеграції банківської системи України у світовий фінансовий простір. На основі аналізу показників у додатку Б сформовано інтегровану таблицю первинних даних на основі яких розраховано частки інтеграції для визначення інтегрального індексу. Отримані розрахунки згруповано та подано у табл. 2.4. На основі отриманих статистичних даних розраховано Інтегральний індекс інтеграції банківської системи та подано у табл. 2.5.

Оцінка рівня інтеграції банківської системи України у глобальний фінансовий простір на основі інтегрального індексу демонструє складну, неоднорідну та структурно змінювану динаміку, що відображає як внутрішні трансформаційні процеси, так і вплив зовнішніх шоків. Найбільш помітні зміни у структурі інтеграції спостерігаються в інституційному блоці. Нормований індекс інституційно-структурної інтеграції знизився з 0,966 у 2020 р. до 0,000 у 2024 р., що стало наслідком різкого скорочення кількості банків іноземних груп (з 20 до 14), зменшення частки їх активів (з 41 % до 37 %) та зниження частки іноземного капіталу у статутному фонді. Це означає, що традиційні механізми інтеграції, засновані на фізичній присутності іноземних банків та їхній участі у капіталі українських фінансових установ, істотно втратили своє значення.

Таблиця 2.4

Статистичні показники інтеграції банківської системи України

1. Інституційно-структурна інтеграція					
Показник	2020	2021	2022	2023	2024
Частка банків з іноземним капіталом, %	26,7	27,4	26,1	23,9	22,2
Кількість банків іноземних груп	20	20	20	16	14
Частка активів іноземних банків, %	41	40	39	38	37
Частка іноземного капіталу у статутному капіталі, %	30	29	28	28	27
2. Фінансово-ринкова інтеграція					
Доларизація депозитів, %	39	37	35	34	34
Доларизація кредитів, %	44	40	35	33	32
Зовнішні зобов'язання банків, млрд грн	36	34	32	35	37
Міжбанківські міжнародні операції (коррахунки), млрд грн	154	184	171	327	355
Частка операцій у валютах (USD/EUR), %	42	43	45	44	41
3. Технологічно-платіжна інтеграція					
Частка безготівкових операцій за сумою, %	55	58	67	72	78
Частка міжнародних платіжних карт (Visa/MasterCard), %	85	87	88	89	90
Міжнародні онлайн-перекази (SWIFT/PayPal), млн	5,8	6,3	6,0	7,1	8,0
Рівень відповідності стандартам кіберзахисту (0-1)	0,65	0,68	0,70	0,72	0,75
4. Регуляторно-нормативна інтеграція					
Імплементация вимог Базель III	0,65	0,70	0,75	0,78	0,80
Гармонізація з нормами ЄС (CRD/CRR)	0,40	0,45	0,50	0,55	0,60
Рівень валютної лібералізації	0,50	0,55	0,40	0,35	0,40
Участь у міжнародних ініціативах (FATF, IMF, EBA)	0,80	0,85	0,90	0,90	0,90

Примітка. Складено автором на основі [30; 45; 46; 48].

Таблиця 2.5

**Підсумкова таблиця Інтегрального індексу інтеграції
банківської системи України**

	2020	2021	2022	2023	2024
1. Інституційно-структурна інтеграція	0,966	0,854	0,646	0,311	0,000
2. Фінансово-ринкова інтеграція	0,610	0,463	0,307	0,459	0,400
3. Технологічно-платіжна інтеграція	0,000	0,264	0,428	0,708	1,000
4. Регуляторно-нормативна інтеграція	0,188	0,521	0,604	0,654	0,813
Інтегральний індекс інтеграції	0,441	0,526	0,496	0,533	0,553

Примітка. Складено автором.

Ключовим чинником такого спаду є ефект безпрецедентних криз серед яких слід виділити пандемія COVID-19, повномасштабна військова агресія, макрофінансова нестабільність та зростання ризиковості операцій на ринку. У цих умовах іноземні банківські групи схильні зменшувати рівень експозиції та скорочувати операційну присутність. Проте така динаміка не є свідченням системного згорання інтеграційних процесів, оскільки компенсаційні механізми формуються в інших блоках.

Фінансово-ринковий блок демонструє найбільш «пружний» характер реакції на шоки, утримуючись у межах 0,307–0,610. Найнижче значення (0,307 у 2022 р.) збігається з періодом найвищої турбулентності фінансових ринків, значного скорочення ділової активності та обмеження доступу до зовнішнього фінансування. Проте вже у 2023 р. індекс відновлюється до 0,459, що відображає здатність системи адаптуватися через стабілізацію валютного ринку, оптимізацію структури міжбанківських коррахунків та поступове відновлення операцій міжнародного характеру.

При цьому важливо підкреслити зміну структури інтеграційних каналів: зменшення доларизації депозитів (з 39 % до 34 %) та кредитів (з 44 % до 32 %) свідчить не про зниження інтеграції, а про покращення валютної збалансованості банківської системи, що є позитивним фактором у контексті Базельських вимог та макропруденційної політики НБУ. Водночас зростання обсягу міжнародних міжбанківських операцій (з 154 млрд грн до 355 млрд грн) демонструє нарощування взаємодії з глобальною фінансовою інфраструктурою попри несприятливе середовище.

Технологічно-платіжний блок є головною точкою зростання інтеграційних процесів. За період 2020–2024 рр. його індекс зріс від 0,000 до 1,000, демонструючи найвищу динаміку серед усіх складових інтеграційного профілю. Зростання частки безготівкових операцій з 55 % до 78 %, збільшення частки міжнародних платіжних карт до 90 %, стрімке зростання онлайн-транзакцій та поступове впровадження кіберзахисних стандартів ISO 27001 і PCI DSS забезпечили глибинну інтеграцію української банківської системи у глобальні технологічні та платіжні мережі.

Важливо, що технологічна інтеграція продовжує поглиблюватися навіть у воєнний період, що засвідчує високий рівень цифрової стійкості банківської системи. Фактично у 2024 р. цей блок став компенсатором зниження інституційної інтеграції та сформував основу для подальшої модернізації фінансової інфраструктури.

Регуляторно-нормативний блок демонструє стійкий, поступальний

характер зростання індексу – від 0,188 у 2020 р. до 0,813 у 2024 р.. Це свідчить про стратегічну орієнтацію України на гармонізацію правил та стандартів із Європейським Союзом та Базельським комітетом. Імплементация Базель III, запровадження показників LCR та NSFR, розвиток внутрішніх наглядових механізмів, підвищення вимог до капіталу та прозорості формують основу посиленої нормативної інтеграції.

Водночас певним стримувальним фактором залишається валютна лібералізація, уповільнена через запровадження воєнних обмежень, що вплинуло на вагу цього підпоказника. Однак відповідність глобальним вимогам фінансового моніторингу, FATF та участь у програмах МВФ компенсують частину дисбалансу й забезпечують позитивну динаміку.

Інтегральний індекс інтеграції зріс із 0,441 у 2020 р. до 0,553 у 2024 р., що свідчить про поступове поглиблення інтеграції попри структурні зрушення. Основними драйверами зростання стали технологічна конвергенція з глобальними платіжними системами; регуляторна адаптація до вимог ЄС та Базеля; стійкість фінансового сектору та його здатність до адаптації. До основних стримувальних чинників слід віднести скорочення присутності іноземних банків; воєнні обмеження руху капіталу; обмеженість доступу до зовнішніх ринків запозичень.

Загалом оцінка інтеграції банківської системи України засвідчує, що її розвиток визначається логікою «структурно виваженої інтеграції», коли поступове поглиблення фінансової відкритості відбувається на фоні модернізації інституційної архітектури та поступової адаптації регулятивних механізмів до світових стандартів. Така модель інтеграції забезпечує збалансоване поєднання переваг міжнародної фінансової взаємодії з вимогами внутрішньої фінансової стабільності та захисту від зовнішніх шоків.

Оцінювання рівня інтеграції банківської системи у світовий фінансовий простір на основі інтегрального індексу має низку важливих аналітичних та практичних переваг, що визначають її придатність для комплексних фінансових досліджень. Разом з тим методика має низку обмежень, які необхідно

враховувати для коректної інтерпретації результатів. На основі проведеної оцінки сформовано у табл. 2.6 переваги та обмеження методики оцінки рівня інтеграції банківської системи.

Таблиця 2.6

**Переваги та обмеження методики оцінки рівня
інтеграції банківської системи**

Критерій	Переваги методики	Обмеження методики
Аналітична цінність	Забезпечує комплексне кількісне та якісне оцінювання інтеграції за кількома вимірами (інституційним, фінансовим, технологічним, регуляторним).	Не відображає внутрішні мікропроцеси окремих банків, зосереджується лише на макрорівні.
Комплексність	Охоплює широкий спектр показників, що дозволяє отримати системне бачення інтеграційних процесів.	Велика кількість показників може ускладнювати збір даних та потребувати додаткових джерел інформації.
Гнучкість	Легко адаптується шляхом зміни набору індикаторів та ваг блоків залежно від цілей дослідження.	Результати можуть залежати від суб'єктивності дослідника у доборі показників та визначенні ваг.
Порівняльність	Дозволяє порівнювати рівень інтеграції між країнами та в динаміці, що розширює аналітичні можливості.	Порівняння може бути ускладнене різними стандартами статистичної звітності у різних країнах.
Використання нормування	Забезпечує уніфікацію показників різних одиниць виміру через шкалу 0–1, що підвищує об'єктивність.	Нормування чутливе до вибору мінімальних і максимальних значень, що впливає на індекс.
Регуляторна інформативність	Дозволяє оцінити ступінь відповідності міжнародним стандартам (Базель III, директиви ЄС), що важливо для державної політики.	Експертні оцінки регуляторної інтеграції можуть містити елемент суб'єктивності.
Практична орієнтація	Сприяє формуванню стратегічних рішень у сфері валютної лібералізації, наглядних реформ, цифровізації.	Не враховує короткострокові шоки (військові, політичні), які можуть тимчасово змінювати показники інтеграції.
Інформаційна доступність	Значна частина показників доступна у відкритих джерелах (НБУ, МВФ, ЄЦБ, річні звіти банків).	Деякі статистичні дані щодо транскордонних операцій можуть бути закритими або агрегованими.
Універсальність індексу	Інтегральний індекс є простим для інтерпретації та використання у наукових дослідженнях.	Спрощення багатовимірного явища до одного показника неминуче призводить до часткової втрати особливостей інтеграції.

Примітка. Складено автором.

Отож, розрахунок інтегрального індексу інтеграції не лише формує кількісну оцінку ступеня глобальної залученості банківської системи України, але й забезпечує аналітичну основу для прогнозування, стратегічного планування та розробки політик, спрямованих на підвищення стійкості, конкурентоспроможності та ефективності національного фінансового сектору в умовах зростаючої залежності від глобальних економічних процесів.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

3.1. Напрями інтеграції банківської системи у європейський фінансовий простір

Процес інтеграції банківської системи України у європейський фінансовий простір набуває стратегічного значення в контексті реалізації євроінтеграційного курсу держави та необхідності формування стійкої, конкурентоспроможної моделі фінансового розвитку. Європейський фінансовий простір характеризується високим рівнем регуляторної узгодженості, глибокою інституційною взаємодією, високими стандартами ринкової дисципліни та технологічною уніфікацією. Для України інтеграція в цю систему означає не лише адаптацію до спільних правил, але й доступ до потужної інфраструктури ринків капіталу, європейських механізмів фінансової стабільності та інноваційних фінансових сервісів.

Одним із ключових напрямів інтеграції є регуляторно-правова конвергенція. Необхідність гармонізації національного законодавства з нормами Європейського Союзу є базовою передумовою входження до єдиного фінансового простору. Йдеться насамперед про імплементацію директив CRD IV/V, регламентів CRR, стандартів Базельського комітету, а також вимог Європейського банківського органу щодо банківського нагляду, корпоративного управління, управління ризиками та механізмів макропруденційного контролю.

Протягом 2020–2024 рр. регуляторна конвергенція стала центральним напрямом трансформації банківської системи України та основою її наближення до стандартів Європейського Союзу. Цей процес відзначається не лише формальним приведенням законодавства у відповідність до норм ЄС, але й глибокою зміною регуляторної філософії, методів нагляду та інституційної логіки функціонування фінансового сектору. У табл. 3.1 подано вимоги

Національного банку України (НБУ) та Європейського органу з банківського нагляду (ЕВА) щодо ключових напрямів регуляторної конвергенції.

Таблиця 3.1

Порівняльна таблиця вимог НБУ та ЕВА

Регуляторний напрям	Вимоги НБУ	Вимоги ЕВА (регуляторна рамка ЄС: CRD/CRR, EBA Guidelines)
1. Вимоги до капіталу (Pillar 1)	Виконання нормативів достатності капіталу; мінімальні вимоги до основного та додаткового капіталу; впровадження буферів капіталу.	CRR/CRD: мінімальні вимоги CET1, Tier 1, Total Capital; буфер консервації, буфер контрциклічний, SIFI-buffer.
2. Внутрішня оцінка капіталу (ICAAP)	Впроваджено ICAAP для всіх банків (2021–2023), визначено вимоги до внутрішніх процесів оцінки капіталу, стрес-тестів та ризик-апетиту.	ICAAP – ключовий елемент SREP, чітко регламентований EBA Guidelines.
3. Внутрішня оцінка ліквідності (ILAAP)	НБУ запровадив ILAAP із деталізованими вимогами до оцінки ліквідності та її стійкості.	EBA Guidelines містять повний набір вимог до ILAAP.
4. Ліквідність: LCR та NSFR	Повна імплементація LCR (з 2020 р.) та NSFR (з 2021 р.).	CRR вимоги до LCR та NSFR є обов'язковими у ЄС.
5. Стрес-тестування	НБУ проводить щорічні макрострес-тести з елементами ЕВА-моделей.	ЕВА застосовує уніфіковану методологію EU-wide stress tests.
6. Управління ризиками (Risk Management)	Оновлені вимоги до кредитного, ринкового, операційного ризиків; підвищена роль комплаєнс-функції та внутрішнього аудиту.	EBA Guidelines on internal governance та risk management.
7. Корпоративне управління	Чіткі вимоги до ради директорів, системи контролю, функціональної незалежності управлінських блоків.	CRD IV та EBA Guidelines щодо корпоративного управління.
8. Наглядовий процес (SREP-аналог)	Елементи SREP інтегровані: оцінка бізнес-моделі, ризик-апетиту, внутрішніх процесів.	SREP – головний механізм європейського нагляду.
9. Прозорість, розкриття інформації (Pillar 3)	Розширені вимоги до розкриття інформації про ризики, капітал і ліквідність.	Стандарти Pillar 3 у ЄС – комплексні та деталізовані.
10. AML/CFT (боротьба з відмиванням коштів)	Нове положення НБУ; ризик-орієнтована модель; посилений фінмоніторинг.	Директиви 4AMLD–6AMLD; високий рівень вимог.
11. Вимоги до кібербезпеки та операційної стійкості (DORA)	Стандарти кіберзахисту та тестування операційної стійкості, вимоги до IT-ризиків.	DORA (2022) – законодавча рамка кіберстійкості в ЄС.
12. Відкритий банкінг (PSD2/PSD3)	Впроваджено концепцію Open Banking (2021). API — у тестовому та пілотному режимі.	PSD2 повністю діє в ЄС; PSD3 – у процесі ухвалення.
13. Платіжні стандарти (ISO 20022, SEPA)	Перехід СЕП на ISO 20022; IBAN; 24/7.	Усі європейські платежі працюють за ISO 20022; SEPA-стандарти.
14. Інституційна взаємодія	Twinning, технічна допомога, спільні наглядові проекти.	EBA, ECB, SSM – механізми співпраці.

Примітка. Складено автором на основі [6; 31; 36; 45; 46].

На відміну від попередніх етапів реформування, коли акцент робився на адаптації окремих нормативних актів, у 2020–2024 рр. відбувається системна інституційна модернізація, орієнтована на впровадження інноваційних

інструментів регулювання, вимог Базельського комітету та директивного поля CRR/CRD.

Першим ключовим елементом цієї конвергенції стало запровадження уніфікованих підходів до оцінки капіталу та ліквідності, що відповідають європейським стандартам. Упродовж 2020–2022 рр. Національний банк України повністю перейшов до застосування коефіцієнтів LCR (Liquidity Coverage Ratio) та NSFR (Net Stable Funding Ratio), що є обов'язковими в ЄС та являють собою основу стійкості банків у коротко- та довгострокових горизонтах [31]. Це забезпечило зміщення фокусу з традиційної моделі контролю нормативів до ризик-орієнтованого управління ліквідністю, підвищивши відповідність українських банків вимогам Базель III.

Наступним системоутворюючим елементом стала інституціоналізація процесів ICAAP та PLAAP, які формують цілісну рамку внутрішньої оцінки адекватності капіталу і ліквідності банків [46]. Це нововведення кардинально змінило логіку нагляду, перемістивши акцент з формального дотримання нормативів на комплексну оцінку здатності банку протидіяти ризикам у середньостроковій перспективі. Такий підхід гармонізований із наглядовою методологією Європейського банківського органу (ЕВА) та забезпечує суттєво вищий рівень макропруденційної стійкості [46].

Важливим аспектом інноваційної регуляторної конвергенції стало поглиблення стрес-тестування, яке НБУ суттєво модернізував у 2020–2024 рр. Удосконалена методика передбачає сценарний аналіз, чутливість до макроекономічних шоків, врахування галузевих ризиків та концентрації портфелів. Фактично українські стрес-тести наблизилися до моделей, що застосовуються ЄЦБ та ЕВА в межах SSM (Single Supervisory Mechanism). Це не лише підвищило якість оцінювання стійкості банків, але й сформувало передумови для майбутньої участі України у спільних європейських супервізорських оцінках [31].

Важливою складовою регуляторної конвергенції став розвиток супервізорських технологій (SupTech) [31]. НБУ у 2022–2024 рр. запровадив

автоматизовані системи збору й аналізу даних, інструменти для моніторингу транзакцій у реальному часі, а також алгоритмічні підходи в оцінці ризиків.

Наступним напрямом інтеграції варто виділити впровадження стандартів відкритого банкінгу (Open Banking / Open Finance) [31]. Європейська директива PSD2 та очікувана PSD3 формують єдину парадигму обміну фінансовими даними між банками, фінтех-компаніями та третіми сторонами. Для України перехід до моделі відкритих API та структурованих форматів даних означає можливість інтеграції у єдині європейські екосистеми платежів, кредитування, інвестиційних сервісів та страхових продуктів. Цей процес стимулює формування відкритої фінансової інфраструктури, підвищує конкуренцію та сприяє створенню інноваційних продуктів на базі спільного використання даних.

Стратегічною основою впровадження відкритого банкінгу в Україні стало затвердження НБУ у 2023 р. Концепції розвитку відкритого банкінгу [21]. Документ визначив організаційні, регуляторні та технологічні засади гармонізації з європейськими підходами, встановивши вимоги до функціонування відкритих API, механізмів доступу третіх сторін (AISPs, PISPs), процедури автентифікації та стандарти захисту даних. У своїй сутності цей документ започаткував перехід від традиційної моделі банківського сервісу до моделі, де банки виступають не лише фінансовими установами, а й провайдерами даних і цифрових платформ, що узгоджується з європейською парадигмою PSD2 [21].

Українські банки почали впроваджувати API-інтерфейси, орієнтовані на стандарти Berlin Group та Open Banking UK, що визначають технічну архітектуру обміну фінансовими даними у ЄС. Розробка та тестування таких API створила можливість для інтеграції банківських систем із фінтех-платформами, цифровими сервісами та інтернет-компаніями, забезпечивши появу нових продуктів: автоматизованих фінансових менеджерів, агрегаторів рахунків, сервісів персональної аналітики.

Загалом порівняння показує, що український відкритий банкінг перебуває у стані активної конвергенції з практиками ЄС, але ця конвергенція є

нерівномірною, адже швидше просуваються технологічні та сервісні інновації, де Україна демонструє вищу динаміку, тоді як нормативно-правове та інституційне середовище ще потребує завершення й формалізації (табл. 3.2, додаток В).

Таблиця 3.2

Відкритий банкінг: українська та європейська практика

Критерій порівняння	Україна (2020–2024)	ЄС (PSD2/PSD3, Open Finance)
1. Нормативно-правова база	Концепція відкритого банкінгу (2021); відсутність повноцінного закону; часткова гармонізація з PSD2.	Директива PSD2 повністю імплементована; законодавчо закріплений доступ TPP; підготовка PSD3.
2. Регулювання доступу до рахунків (XS2A)	Визначені загальні вимоги до доступу; TPP у зародковому стані; процедура ліцензування не завершена.	Чітка регуляція AISPs і PISPs; єдині стандарти відповідальності; повноцінний нагляд.
3. Стандарти API	Випробовуються моделі Berlin Group, Open Banking UK; немає уніфікованого стандарту для ринку.	У більшості країн ЄС діють національні стандарти API, уніфіковані на рівні європейських провайдерів.
4. Механізм сильної автентифікації (SCA)	Впроваджується у великих банках; застосування багатофакторної автентифікації; нормативи у процесі деталізації.	SCA обов'язкова для всіх платежів; чітко визначені вимоги PSD2.
5. Кіберстійкість та IT-ризик	Вимоги НБУ оновлено у 2022–2023 рр.; елементи DORA інтегруються.	DORA – повномасштабна регуляція операційної стійкості у ЄС.
6. Розвиток ринку третіх сторін (TPP)	Лише формується; поодинокі AISP/PISP; банки домінують у впровадженні сервісів.	Розвинена екосистема TPP; високий рівень конкуренції на ринку даних.
7. Інтеграція з фінтех-сектором	Активне створення API-рішень; численні партнерства "банк-фінтех"; робота регуляторної пісочниці.	Фінтех – основний рушій відкритого банкінгу; висока інтеграція в багатьох країнах.
8. Модель Open Finance	Елементи реалізуються через взаємодію банків з «Дією», відкриті дані, цифрову ідентифікацію.	Open Finance у фазі консультацій та пілотних проєктів; майбутнє регулювання готується.
9. Рівень ринкової конкуренції	Ринок відкритого банкінгу очолюють банки; конкуренція фінтехів обмежена.	Висока конкуренція між банками, фінтехами, нео-банками; динамічний ринок.
10. Інституційна взаємодія	НБУ активно співпрацює з міжнародними регуляторами; Twinning, експертна допомога ЄС.	Центральна роль ЕВА, національних регуляторів та SSM.

Примітка. Складено автором на основі [21; 31; 46; 52].

Інноваційність розвитку відкритого банкінгу в Україні проявляється також у поступовому переході до широкої концепції Open Finance. На відміну від PSD2, яка охоплює лише банківські та платіжні послуги, Open Finance передбачає відкритість даних у ширшому фінансовому секторі – страхуванні, інвестиційних сервісах, кредитних скорингових моделях та цифрових фінансових технологіях [52]. У цьому контексті українські банки, фінтех-компанії й державні цифрові інституції почали формувати інтегровані екосистеми, що забезпечують спільне використання даних через відкриті API. Особливістю українського середовища є

активна роль державної цифрової інфраструктури (наприклад, екосистема «Дія»), що забезпечує унікальну сумісність банківських сервісів із державними реєстрами й електронними документами [31].

На основі проведеного дослідження визначено, що інноваційний вимір інтеграції банківської системи України у європейський фінансовий простір набуває особливої актуальності в умовах прискореної цифрової трансформації, появи нових фінансових технологій та зміни архітектури глобальних фінансових ринків (табл. 3.3). У сучасних умовах саме інноваційна компонента дедалі більше визначає конкурентоспроможність національних банківських систем, їхню адаптивність та здатність інтегруватися до наднаціональних фінансових структур. Для України цей напрям інтеграції виступає не лише додатковим елементом модернізації банківського сектору, але й стратегічним каналом входження до європейського фінансового простору на якісно новому рівні.

Таблиця 3.3

Інноваційні вектори імплементації європейських вимог у банківській системі України

Інноваційний вектор	Характеристика вектора
1. Регуляторна конвергенція з ЄС (CRR/CRD, Базель III)	Спрямована на адаптацію нормативних вимог до європейської архітектури регулювання, включно з вимогами до капіталу, ліквідності, корпоративного управління та ризик-орієнтованого нагляду.
2. Технологічна інтеграція з європейським цифровим фінансовим простором (DORA, Digital Finance Package)	Орієнтована на модернізацію IT-інфраструктури, кіберстійкість, цифрову ідентифікацію та операційну стійкість банків у відповідності до цифрових регламентів ЄС.
3. Інфраструктурно-платіжна інтеграція (ISO 20022, SEPA-ready)	Наближення платіжної інфраструктури України до стандартів SEPA, технічної уніфікації та миттєвих платежів в ЄС.
4. Інновації відкритого банкінгу (PSD2/PSD3, Open Finance)	Створення відкритої фінансової екосистеми, обмін фінансовими даними через стандартизовані API, розвиток FinTech-платформ.
5. Посилення стандартів AML/CFT (4AMLD–6AMLD)	Гармонізація практик фінмоніторингу з вимогами ЄС та FATF, ризик-орієнтований підхід, автоматизація контролю.
6. Інституційне зближення з регуляторами ЄС (ЕЦБ, ЕБА)	Поглиблення співпраці у сфері нагляду, обміну інформацією, участі у програмних ініціативах ЄС.
7. FinTech-, RegTech- та SupTech-інтеграція	Використання інноваційних технологій у фінансовому секторі: штучний інтелект, машинне навчання, суптех-рішення для регуляторного нагляду.
8. Операційна стійкість і кібербезпека (наближення до вимог DORA)	Створення комплексної системи захисту критичної фінансової інфраструктури, відповідність європейським вимогам операційної стійкості.

Примітка. Складено автором.

Отож, процес імплементації європейських вимог у регулювання та функціонування банківської системи України набув якісно нового змісту, сформувавши комплекс інноваційних векторів, що визначили траєкторію її адаптації до стандартів Європейського Союзу. Цей період характеризується не лише посиленням правової гармонізації, а й глибокими технологічними, операційними та інституційними трансформаціями, спрямованими на підвищення стійкості, прозорості та конкурентоспроможності банківського сектору в умовах глобальних викликів та процесу євроінтеграції.

3.2. Мінімізація ризиків та зміцнення фінансової стабільності банківської системи в умовах глобальної невизначеності

У сучасному глобальному середовищі банківські системи зіткнулися з істотною трансформацією структури ризиків, що проявляється у зростанні частоти системних шоків, посиленні геополітичної турбулентності, циклічних коливаннях фінансових ринків та прискореній цифровізації фінансових послуг. Для банківських систем країн з відкритою економікою, зокрема України, глобальна невизначеність набула перманентного характеру, вирізняючись високою волатильністю капітальних потоків, зміною міжнародних регуляторних вимог та посиленням кіберзагроз.

Окрім того, повномасштабна війна проти України радикально змінила конфігурацію ризиків у банківській системі, перетворивши окремі загрози, які раніше мали локальний чи циклічний характер, на затяжні системні чинники нестабільності [13]. Вона вплинула одночасно на платоспроможність позичальників, структуру активів, поведінку вкладників, якість заставного майна, операційну спроможність банків та їхній зв'язок із глобальними ринками. В результаті війна стала «мультиплікатором ризиків», який підсилює вже наявні вразливості та створює нові канали передачі шоків у фінансову систему [25].

Насамперед війна значно посилила кредитний ризик. Руйнування виробничих потужностей, логістичної інфраструктури, втрата ринків збуту,

релокація бізнесу та вимушена міграція населення істотно погіршили платоспроможність як корпоративних позичальників, так і домогосподарств. Частина кредитів фактично перетворилася на «заморожені» активи через окупацію територій чи воєнні дії, а реальна вартість заставного майна знижується або взагалі стає недоступною до реалізації [4]. Саме це збільшило частку проблемних кредитів (NPL), змушуючи банків формувати додаткові резерви та переглядати моделі оцінки кредитоспроможності в умовах високої невизначеності.

Суттєво також посилюється і ринковий ризик, пов'язаний із коливаннями процентних ставок, валютних курсів та вартості фінансових інструментів. Воєнні шоки вплинули на інфляційні очікування, поведінку інвесторів, попит на державні боргові інструменти та рівень довіри до національної валюти [14]. Банки змушені працювати в середовищі високої процентної та валютної волатильності, що ускладнює управління процентним ризиком та збільшує ймовірність переоцінки портфелів цінних паперів. У воєнних умовах також зростає значення ризику рефінансування, оскільки доступ до зовнішніх ринків капіталу суттєво обмежений.

Ризик ліквідності проявився через потенційні хвилі відтоку депозитів, зміни структури строків залучених ресурсів, підвищену залежність банків від короткострокового фінансування та операцій з НБУ. У періоди загострення безпекових загроз поведінка вкладників стає більш чутливою до інформаційних шоків, що посилює потребу в підтримці запасів високоліквідних активів та оперативному доступі до інструментів рефінансування. Війна також змінила географію та структуру депозитної бази, а саме частина клієнтів перемістилася за кордон, частина – релокувалась у більш безпечні регіони, що потребувало нової системи управління ліквідністю.

Окремим блоком слід виділити операційний та кіберризик. Постійна загроза пошкодження енергетичної, телекомунікаційної та транспортної інфраструктури створили ризики переривання безперервності банківських операцій [25]. Банки змушені інвестувати в резервні канали зв'язку, дубльовані

дата-центри, автономні джерела енергії, альтернативні канали обслуговування клієнтів. Паралельно різко зростає інтенсивність кібератак, у тому числі з боку держав-агресорів та пов'язаних із ними хакерських угруповань.

У таких умовах мінімізація ризиків та забезпечення фінансової стабільності стають не лише завданням банківського сектору, а й ключовою складовою економічної безпеки держави та її здатності інтегруватися у світовий фінансовий простір.

Сучасні підходи до управління ризиками в умовах глобальної невизначеності передбачають відмову від лінійних моделей оцінки ризику та перехід до багатофакторних, сценарних і стресових підходів, здатних враховувати комплексну природу шоків. Особливої ваги набуває застосування макропруденційних інструментів, орієнтованих на виявлення структурних дисбалансів і запобігання накопиченню ризиків у фінансовій системі. До таких інструментів належать контрциклічні буфери капіталу, обмеження концентрації кредитного портфеля, регуляторні вимоги до ліквідності та стандартизовані процедури стрес-тестування [12]. Сукупне застосування цих механізмів дозволяє не лише підвищувати стійкість окремих банків, але й нейтралізувати системні ризики, що виникають унаслідок зовнішніх шоків.

Не менш значущим елементом зміцнення фінансової стабільності є розвиток внутрішніх банківських систем управління ризиками, які мають функціонувати на основі інтегрованих моделей, охоплюючи ризики кредитування, ринкові коливання, операційні та комплаєнс-ризики, а також новий спектр загроз – кіберризики та ризики цифрової інфраструктури. З огляду на підвищену ймовірність кібератак, банки дедалі частіше повинні застосовувати підходи оперативної стійкості (*operational resilience*), що передбачають не лише технологічний захист, але й здатність банківської установи відновлювати критичні функції у випадку масштабних системних збоїв [44]. Впровадження таких підходів гармонізується з європейськими стандартами DORA та сприяє підвищенню готовності банківської системи до непередбачуваних цифрових ризиків.

В умовах глобальної невизначеності значно зростає роль достатності капіталу як ключового буфера стійкості. Вимоги Базель III, адаптовані в Україні, передбачають створення буферів капіталу та формування стійкої структури фінансування, що дозволяє банкам залишатися платоспроможними навіть за умов масштабних шоків [15]. Підвищення вимог до якості капіталу та посилення наглядових процедур сприятиме зменшенню ймовірності реалізації ризиків неплатоспроможності, забезпечуючи стабільність банківської системи як цілісного механізму.

Важливим напрямом мінімізації ризиків є посилення регуляторно-інституційної взаємодії між національними органами та міжнародними регуляторами. Глобальна невизначеність робить проблеми фінансової стабільності транскордонними, тому участь у міжнародних супервізорських механізмах, імплементація стандартів ЄС та співпраця з міжнародними фінансовими інституціями забезпечують не лише доступ до аналітичних ресурсів, а й формують інституційну довіру до банківського сектору України. Участь у програмах FSAP, співпраця з Європейським банківським органом та виконання рекомендацій МВФ сприяють закріпленню європейських принципів регулювання на національному рівні.

Не менш важливою є диверсифікація джерел фінансування та розвиток стійких бізнес-моделей банків. У середовищі високої турбулентності залежність від одного сегмента клієнтів або від вузького кола фінансових інструментів створює додаткові вразливості. Формування збалансованої структури активів, розвиток небанківських сервісів, розширення цифрових каналів та підвищення ефективності операційної діяльності дають змогу банкам адаптуватися до змін зовнішнього середовища та підтримувати стабільність фінансових потоків.

Враховуючи означені тенденції розвитку банківської системи сформовано у табл. 3.4 види ризиків, заходи які необхідно застосовувати задля їх мінімізації та дії НБУ протягом останніх років в частині зниження їх впливу.

Таблиця 3.4

Систематизація ризиків та інструментів стабілізаційної політики НБУ в умовах глобальної та воєнної невизначеності

Група ризиків	Прояви ризику	Необхідні заходи реагування	Інструменти НБУ
I. Ризики, зумовлені глобальною невизначеністю			
1. Глобальні макрофінансові ризики	Волатильність світових фінансових ринків; зміни монетарної політики ФРС та ЄЦБ; ризик відтоку капіталу.	Адаптивна монетарна політика; моніторинг глобальних трендів; управління ліквідністю.	Облікова ставка; валютні інтервенції; операції з ліквідністю; макропруденційні обмеження.
2. Глобальні ринкові ризики	Коливання валютних курсів; зростання цін на енергоносії; підвищення ставок на світових ринках.	Валютне хеджування; посилення контролю за валютною позицією банків.	Ліміти відкритої валютної позиції; інтервенційна політика; регулювання валютних операцій.
3. Глобальні кредитні ризики	Погіршення якості кредитних портфелів через глобальну рецесію; зростання частки проблемних активів.	Формування резервів; покращення оцінки кредитоспроможності; реструктуризації.	Вимоги IFRS 9; стрес-тестування; SREP; контроль концентрації ризиків.
4. Технологічні та кіберризики	Зростання кібератак; вразливість глобальних IT-мереж; ризики відкритих API.	Посилення кіберзахисту; впровадження DORA-підходів; аудит IT-систем.	Положення НБУ №95 (2022); вимоги до операційної стійкості; аудит інформаційної безпеки.
5. Ризики глобальних фінтех-екосистем	Конкуренція з боку BigTech; залежність від хмарних провайдерів; непрозорість алгоритмів fintech.	Розвиток регуляторної пісочниці; контроль за IT-ризиками; гармонізація з PSD2/PSD3.	Впровадження Open API; регуляторні пісочниці; нагляд за технологічними сервісами.
II. Ризики, зумовлені війною в Україні			
6. Кредитні ризики	Падіння платоспроможності позичальників; знищення активів; галузеві провали; зростання NPL.	Реструктуризація кредитів; державні гарантії; оцінка втрат; резервування.	Програма «5-7-9»; регуляторні послаблення; зниження ризикових ваг за гарантованими позиками.
7. Ризики ліквідності	Стрибки попиту на готівку; падіння довгострокових депозитів; ризики панічних настроїв.	Підтримка ліквідності; комунікаційна політика; післявоєнне відновлення норм LCR/NSFR.	Рефінансування; overnight-кредити; гарантування депозитів 100%;
8. Валютні ризики	Девальваційний тиск; втрата валютних доходів; обмеження імпорту; дисбаланс попиту і пропозиції валюти.	Тимчасові валютні обмеження; таргетовані інтервенції; контроль за рухом капіталу.	Фіксація курсу (2022–2023); інтервенції за сценаріями; постанови щодо валютних обмежень.
9. Операційні ризики	Руйнування інфраструктури; перебої в енергетиці; ризики безперервності діяльності; релокація персоналу.	Планування безперервності діяльності; резервні дата-центри; кіберстійкість; автономні системи.	Нормативи безперервності діяльності; вимоги до резервних каналів; контроль IT-інфраструктури.
10. Платіжні та системні ризики	Можливі збої в СЕП та платіжних сервісах; підвищене навантаження на цифрові канали.	Резервування платіжних систем; розвиток СЕП 24/7; підсилення кіберзахисту.	Перехід СЕП на ISO20022; резервні канали; моніторинг платіжної інфраструктури.
11. Ризики довіри та поведінкові ризики	Паніка населення; зміна структури заощаджень; недовіра до фінансових інститутів у період шоку.	Посилена комунікація; розширення гарантій; стабілізаційні інструменти.	Повне гарантування депозитів; інформаційні кампанії; посилення ролі ФГВФО.

Примітка. Складено автором на основі [2; 9; 14; 15; 18; 44; 45].

Отже, банківська система України функціонує в умовах подвійного ризикового тиску: глобальної невизначеності та війни, які формують комплексні й взаємопов'язані загрози. Політика НБУ поєднує монетарні, макропруденційні, наглядові, інституційні та комунікаційні інструменти. Тому, мінімізація ризиків і зміцнення фінансової стабільності банківської системи потребують багатовимірного підходу, що охоплює макропруденційне регулювання, вдосконалення внутрішніх систем управління ризиками, підвищення операційної стійкості, зміцнення капітальної бази та розширення інституційної співпраці з міжнародними організаціями. Стійкість банківської системи у такому середовищі визначається не лише її здатністю протистояти ризикам, але й можливістю динамічно адаптуватися, прогнозувати загрози та формувати проактивні механізми запобігання системним дисбалансам. Це створює основу для забезпечення довгострокової фінансової стабільності та ефективної інтеграції у глобальний економічний простір.

ВИСНОВКИ

Дослідження впливу глобалізаційних процесів на розвиток банківської системи України дозволило сформуванню висновки теоретичного та практичного характеру.

За результатами дослідження визначено, що банківська система є складовою фінансової інфраструктури держави, що забезпечує організований рух капіталу, підтримання грошового обігу та реалізацію економічної політики. Її сутність полягає у поєднанні інституцій, механізмів і нормативних регуляторів, які формують цілісну архітектуру фінансових відносин між суб'єктами економіки. Функціональне призначення банківської системи значно ширше, ніж просте фінансове посередництво. Вона виконує ключові економічні функції, серед яких виділено акумуляцію та трансформацію ресурсів, кредитування, забезпечення платіжного обороту, підтримання грошово-кредитної стабільності та управління ризиками. Через ці функції система формує інституційні умови для економічного зростання, структурної модернізації та підвищення конкурентоспроможності національної економіки. Крім того, банківська система є важливим елементом реалізації монетарної політики, що дозволяє державі впливати на макроекономічну рівновагу та стабільність фінансових ринків.

Визначено, що поглиблення міжнародної інтеграції, посилення взаємозалежності фінансових ринків та поширення глобальних технологій спричиняють появу нової архітектури банківської діяльності, де ключову роль відіграють інституційна відкритість, технологічна гнучкість і здатність до адаптації. Глобалізація змінює не лише структуру банківських операцій, а й механізми управління ризиками, форми конкурентної боротьби та моделі регуляторної взаємодії. Одним із найважливіших наслідків глобалізації є істотне розширення фінансових можливостей банків, а саме доступ до міжнародних ресурсів, інноваційних технологій і нових ринків підсилює їх інституційні та стратегічні потенціали. Глобалізація також змінює конкурентне середовище, сприяючи появі нових гравців транснаціональних банківських груп, фінтех-

компаній та технологічних платформ, що перебирають на себе частину традиційних банківських функцій. Тим самим вимагає від банківської системи постійного оновлення бізнес-моделей, інноваційності та цифрової трансформації. Ефективна інтеграція у глобальний фінансовий простір потребує збалансованої стратегії, яка поєднує використання переваг глобалізації з активною політикою регуляторного та інституційного зміцнення національних банківських систем. Саме така стратегія здатна забезпечити стійкий розвиток банківського сектору в умовах динамічних глобальних трансформацій.

Аналіз показників діяльності банківського сектору за останні роки засвідчив, що українські банки змогли не лише зберегти стійкість у періоди різких потрясінь, але й продемонстрували поступальне зміцнення ключових фінансових параметрів. Зростання активів, капіталу, депозитної бази та доходів свідчить про нарощування фінансових можливостей сектору та його здатність виконувати роль основного посередника у перерозподілі ресурсів в економіці. У глобальному контексті розвиток банківської системи України визначається впливом міжнародних стандартів регулювання, трансформацією фінансових ринків, зростанням конкуренції з боку фінтеху та цифрових платформ, а також підвищенням ролі держави у періоди криз та воєнних загроз. Імплементация вимог Базельського комітету сприяла зміцненню капітальної позиції банків і підвищила їхню здатність протистояти системним ризикам. Одночасно глобалізаційні процеси зумовили переорієнтацію банківських стратегій на розвиток технологічних рішень, модернізацію інфраструктури та підвищення операційної ефективності.

З метою визначення рівня інтеграції банківської системи у світовий фінансовий простір здійснено оцінку на основі використання інтегрального індексу, який дозволив агрегувати різні показники в єдиний узагальнений результат. За результатами оцінки визначено, що інтеграція банківської системи України з глобальним фінансовим середовищем має асиметричний характер, оскільки скорочення інституційної інтеграції компенсується зростанням технологічної та регуляторної. Україна переходить від моделі інтеграції через

іноземний капітал до моделі інтеграції через технології та регуляції. Технологічно-платіжна інтеграція є найсильнішою складовою і визначає темп інтегрованості у 2023–2024 рр. Регуляторна інтеграція стала системною основою зближення з ЄС, що формує передумови майбутнього входження до європейського фінансового простору. Попри воєнні виклики, інтегральний рівень інтеграції продовжує зростати, що підтверджує високий рівень стійкості банківської системи.

Обґрунтовано, що інтеграція банківської системи України у європейський фінансовий простір є стратегічним напрямом модернізації національного фінансового сектору та важливою складовою наближення країни до моделей функціонування, притаманних Європейському Союзу. Цей процес має комплексний характер і охоплює регуляторну, інституційну, технологічну та інфраструктурну компоненти, які взаємодіють між собою й формують основу для посилення конкурентоспроможності та стійкості банківського сектору. Європейські стандарти у сфері банківського нагляду, платіжних послуг, управління ризиками, кіберстійкості та регуляторного розкриття інформації задають орієнтири, реалізація яких дозволяє Україні підвищити якість фінансового середовища, зміцнити макропруденційну стабільність і забезпечити більш високий рівень захисту прав споживачів.

Результати аналізу свідчать, що найбільш активно інтеграційні процеси розвиваються у сферах регуляторної конвергенції з вимогами CRD/CRR і Базель III, цифровізації платіжних послуг відповідно до логіки PSD2/PSD3, формування інфраструктури відкритого банкінгу, а також впровадження сучасних підходів до управління операційною та кіберстійкістю, узгоджених зі стандартами DORA. Ці напрями не лише забезпечують модернізацію внутрішніх правил функціонування банків, а й створюють передумови для зниження системних ризиків, підвищення прозорості та посилення взаємодії з міжнародними фінансовими інституціями. Однак, необхідним є розширення співпраці з європейськими інституціями, поглиблення регуляторної гармонізації та впровадження технологічних інновацій, що формують нові можливості для

економічного розвитку України, підвищення стійкості фінансової системи та прискорення інтеграції у загальноєвропейський економічний простір.

Встановлено, що умови глобальної невизначеності, зумовлені геополітичними конфліктами, нестабільністю міжнародних фінансових ринків, цифровими трансформаціями та зростанням масштабу кіберзагроз, істотно ускладнюють функціонування банківських систем і підвищують частоту виникнення системних ризиків. Для України ці виклики посилені наслідками повномасштабної війни, що змінило структуру ризиків, загострило проблеми ліквідності, збільшило кредитні втрати та посилило операційні вразливості. У такому середовищі управління ризиками та підтримання фінансової стабільності перестають бути виключно технічними завданнями та набувають стратегічного значення для стійкості національної економіки. Ефективна мінімізація ризиків потребує поєднання кількох взаємопов'язаних механізмів: макропруденційного регулювання, внутрішньобанківських інновацій у сфері ризик-менеджменту, розвитку оперативної стійкості, покращення якості капіталу та ліквідності, а також підвищення кіберзахисту.

Таким чином, мінімізація ризиків і зміцнення фінансової стабільності в умовах глобальної невизначеності є процесами, що ґрунтуються на системності, інноваційності та багаторівневому регулюванні. Стійкість української банківської системи визначається не лише здатністю протистояти шокам, але й її потенціалом до адаптації, модернізації та інтеграції у міжнародний регуляторний простір. Впровадження комплексного підходу до управління ризиками, поєднаного з реформами у сфері нагляду та цифрової стійкості, створює умови для забезпечення довгострокової фінансової безпеки, підтримання довіри суспільства та формування основи для економічного відновлення і розвитку в посткризовому та глобально нестабільному середовищі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонюк О., Нянько Л. Банківська система України: виклики сьогодення та тенденції розвитку. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*. 2022. Випуск 3-4. С. 36-43. URL: <https://doi.org/10.35774/ibo2022.03-04.036>.
2. Банки успішно виконали другий етап переходу на нову структуру капіталу. 2025. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/banki-uspishno-vikonali-drugiy-etap-perehodu-na-novu-strukturu-kapitalu>.
3. Банківська система : підручник / [М. Крупка, Є. Андрущак, Н. Пайтра та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук, проф. М. Крупки. 2-ге вид., переробл. і доповн. – Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2023. 524 с.
4. Банківська система України: тренди та ризики у 2025 році. URL: <https://todayinukraine.com.ua/bankivska-systema-ukrainy-trendy-ta-ryzyky-u-2025-rotsi/>
5. Банківська система: навчальний посібник / Ю.Є. Холодна, О.М. Рац. Х.: Вид. ХНЕУ, 2013. 316 с.
6. Белінська Г. В., Захарєнков Є. Р. Економічні потрясіння в умовах глобалізації як причина трансформації світопорядку. *Економіка та суспільство*. 2025. Вип. 73. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-73-94>.
7. Блащук-Дев'яткіна Н., Болюх Д. Забезпечення ефективності функціонування банківського сектору України в умовах економічної нестабільності. *Молодий вчений*. 2023. № 9 (121). С. 13–17. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-9-121-3>.
8. Гетманенко О., Гелюта М. Сучасний стан показників української банківської системи. *Економіка та суспільство*. 2025. Вип. 74. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-74-147>.
9. Даниленко Ю. Пovoєнні виклики та можливості розвитку банківської системи в Україні. *Економіка та суспільство*. 2025. Вип. 72. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-72-14>.
10. Дзюблюк О. В. Організація грошово-кредитних відносин в умовах

ринкового реформування економіки : монографія / О. В. Дзюблюк. К.: Поліграф-книга, 2000. 512 с.

11. Диха М. В. Економетрія: навчальний посібник / М. В. Диха, В. С. Мороз. К. : «Центр учбової літератури», 2016. 206 с.

12. Дорошенко Н., Віскарєва Е. Роль банківської системи у відновленні економіки України. *Молодий вчений*. 2023. № 8(120). С. 60–65. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-8-120-13>.

13. Єрмак В. О. Банківська система України у період повоєнного відновлення: виклики та шляхи розвитку. *Державне будівництво*. 2023. № 2 (34). С. 214–223. URL: <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2023-2-18>.

14. Забчук Г.М., Іващук О.О. Ризики банківської системи України в умовах воєнного стану. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*. Випуск 1-2. 2022. С.41-52. URL: <http://ibo.wunu.edu.ua/index.php/iboen/article/view/539>.

15. Запровадження європейських вимог до капіталу підсилює стійкість банківської системи. 2025. URL: <https://finpuls.com/ua/zaprovadzhennia-uevropeiskykh-vymoh-do-kapitalu-pidsyliuie-stiikist.html>.

16. Зарічна Н. Формалізація тенденцій розвитку та фінансової стійкості банківської системи України в умовах воєнного стану. *Сталий розвиток економіки*. 2024. № 1(48). С. 214–219. URL: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-48-30>.

17. Іващук О. Т., Дзюбановська Н. В. Економетрика: Методичні рекомендації до розв'язування практичних завдань для студентів денної форми навчання, вид. 2-ге, доп. та перероб. Тернопіль : ЗУНУ, 2022. 159 с.

18. Ільчук В., Федорів Ю. Фінансові ризики банківських установ та шляхи їх мінімізації в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Полісся*. 2025. № 1(30). С. 133–148. URL: [https://doi.org/10.25140/2410-9576-2025-1\(30\)-133-148](https://doi.org/10.25140/2410-9576-2025-1(30)-133-148).

19. Карлін М. І. Борисюк О. В. Звірко А. Проблеми і перспективи розвитку банківських установ на фінансовому ринку в контексті забезпечення фінансової безпеки. *Економічний часопис Волинського національного університету імені*

Лесі Українки. 2024. 1(37). 88–96. URL: <https://doi.org/10.29038/2786-4618-2024-01-88-96>.

20. Ковтун О. С., Омельчук Р. О., Саганець І. В. Сучасні виклики банківської системи та розвитку ринку боргових інструментів в умовах глобалізації. *Успіхи і досягнення у науці*. 2025. № 4(14). URL: [https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-4\(14\)-1020-1030](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-4(14)-1020-1030).

21. Концепція відкритого банкінгу в Україні. 2023. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Open_banking_conception_NBU_2023.pdf?v=14.

22. Котік Б., Смолінська С. Функціонування банківського сектору України в період воєнного стану. *Молодий вчений*. 2023. № 10 (122). С. 213–217. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-10-122-42>.

23. Кузьмінський В., Плетенецька С., Ходаковська В. Актуальні питання функціонування банківської системи в контексті цифровізації фінансового сектору. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2025. № 2(78). С. 44–50. URL: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2025-78-44-50>.

24. Лапа І. В. Розвиток банківської системи: теоретичні засади та практичні аспекти. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2025. Вип. 54. URL: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2025-54-12>.

25. Матусевич О. О., Сербін О. О. Сталий розвиток банківського сектору в Україні в умовах воєнного стану. *Агросвіт*. 2024. № 13. С. 98-106. URL: <https://nauka.com.ua/index.php/agrosvit/article/view/4081/4116>.

26. Мельник С. І., Шевченко Н. В., Висоцька І. Б. Банківська система: навчальний посібник у схемах і таблицях. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2023. 184 с.

27. Мороз Н., Червінська О., Наквацький М. Розвиток банківського сектору України. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 62. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-41>.

28. Оновлено план упровадження регуляцій для банків у 2021–2024 роках. Офіційний сайт Національного банку України. URL:

<https://bank.gov.ua/ua/news/all/onovleno-plan-uprovdjennya-regulyatsiy-dlya-bankiv-u-2021-2024-rokah>.

29. Осіпова Л. В. Глобалізація та регіоналізація: взаємодія, виклики та перспективи для сучасної світової економіки. *Економічний простір*. 2025. № 202. С. 208–215. URL: <https://doi.org/10.30838/EP.202.208-215>.

30. Основні показники діяльності банків України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#1>.

31. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua>.

32. Пащенко Т. Вплив 4-ї промислової революції на розвиток банківської системи: виклики та перспективи. *Економіка та суспільство*. 2025. Вип. 75. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-75-60>.

33. Положення про організацію системи управління ризиками в банках України. Постанова Правління НБУ № 64 від 11.06.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18#n16>.

34. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

35. Регулятори спільно з урядом затвердили нову стратегію розвитку фінсектору України. 2025. URL: <https://finclub.net/news/rehulatory-spilno-z-uriadom-zatverdylu-novu-stratehiiu-rozvytku-finsektoru-ukrainy.html>.

36. Реформи фінансового сектору на шляху до вступу до ЄС – узгодження з законодавством ЄС і забезпечення належної звітності. 2025. URL: <https://voxukraine.org/reformy-finansovogo-sektoru-na-shlyahu-do-vstupu-do-yes-uzgodzhennya-z-zakonodavstvom-yes-i-zabezpechennya-nalezhnoyi-zvitnosti>.

37. Руцишин Н. М., Пелех О. Р., Козак А. Р., Криворучко Н. М., Сучасний стан банківської системи України та перспективи її розвитку. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету*. 2024. № 75. С. 27-36. URL: <http://journals-lute.lviv.ua/index.php/visnyk-econom/article/view/1512/1423>.

38. Ситник Н.С., Стасишин А.В.,Блащук-Девяткіна Н.З., Петик Л.О. Банківська система: навчальний посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 580 с.

39. Статистика: підручник / В. О. Костюк, І. В. Мількін, О. І. Славута; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2023. 204 с.
40. Стратегія розвитку фінансового сектору України. 2025. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_finsector_NBU.pdf?v=14.
41. Ткаленко С., Любачівська Р., Онопрієнко Ю., Стецик Я., Петухова О. Сучасні тренди банківської діяльності в ЄС: оцінка впливу факторів на рівень прибутковості. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*. 2025. Т. 2(61). С. 11–23. URL: <https://doi.org/10.55643/fcapter.2.61.2025.4677>.
42. Ткач Д., Білокур Г. Вплив глобалізації на розвиток міжнародних соціально-економічних процесів. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2022. № 4(68). С. 28–35. URL: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2022-68-28-35>.
43. Фурсова В., Фадєєва І., Гавриш Г. Вплив євроінтеграційних процесів на реформування банківської системи України. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 24. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-24-5>.
44. Ясіновська І. Ф., Шеремета Л. М. Управління банківськими ризиками в умовах війни. *Бізнес Інформ*. 2024. №11. С. 237–246. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-11-237-246>.
45. Basel Committee consults on revisions to the Core principles for effective banking supervision. URL: <https://www.bis.org/press/p230706.htm>.
46. European Banking Authority (EBA). URL: <https://www.eba.europa.eu/>
47. European Central Bank. Financial Integration and Structure in the Euro Area. Frankfurt: ECB, 2022. 186 p.
48. European Central Bank. URL: <https://www.ecb.europa.eu/home/html/index.en.html>.
49. International Monetary Fund. Financial Sector Assessment Program (FSAP). Methodology and Assessment Criteria. Washington, D.C.: IMF, 2020. 294 p.
50. OECD. Digitalisation and Financial Markets: Regulatory Challenges and Opportunities. Paris. URL: https://www.oecd.org/en/publications/digitalisation-challenges-and-opportunities-for-subnational-governments_9582594a-en.html.

51. OECD. OECD Compendium of Productivity Indicators 2023. Paris : OECD Publishing, 2023. 152 p.

52. Open Banking Implementation Entity (OBIE). Open Banking Standards. London. URL: <https://www.openbanking.org.uk/>.

53. Tkalenko S., Liubachivska R., Onopriienko Y., Stetsyk Y., Petukhova O. Current trends in banking activities in the EU: assessment of factors impacting profitability. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*. 2025. Vol. 2(61). URL: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/4677/4316>.